

לקוטי תורה • יום הכיפורים • מאמר 1

לבאר ענין יו"כ

ביאור ענינו של יום הכיפורים

הזנחת מצוות עשה מעמעמת רק את "העולם הגלוי" (וי"ה), את האהבה שהאדם מעורר מלמטה, ותשובה עצמה יכולה לעורר אותה מחדש; עכירה על מצוות לא תעשה חוסמת את "העולם הנסתר" (י"ה), את האהבה הניתנת מלמעלה, ורק פנימיות רצונו של ה', המתגלה ביום הכיפורים, יכולה להשיב אותה. לכן יום הכיפורים הוא "שבת שבתון... לכם": הוא נעלה מהפנייה פנים בפנים של שבת, ומתגלה למטה במקור נשמות ישראל.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/likutei-torah/yom-kippur/1

הנקודה

הזנחת מצוות עשה מעמעמת רק את "העולם הגלוי" (ו"ה), את האהבה שהאדם מעורר מלמטה, ותשובה עצמה יכולה לעורר אותה מחדש; עבירה על מצוות לא תעשה חוסמת את "העולם הנסתר" (י"ה), את האהבה הניתנת מלמעלה, ורק פנימיות רצונו של ה', המתגלה כיום הכיפורים, יכולה להשיב אותה. לכן יום הכיפורים הוא "שבת שבתון... לכס": הוא נעלה מהפנייה פנים בפנים של שבת, ומתגלה למטה במקור נשמות ישראל.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

אדמו"ר הזקן שואל מדוע, לפי הגמרא, תשובה לבדה מתקנת את הזנחת מצוות עשה, ואילו על עבירה על מצוות לא תעשה נדרש יום הכיפורים, אף שבדרך כלל מצוות עשה חמורות יותר. תחילה הוא מגדיר תשובה כהפניית פנים בפנים: החטא אינו מרחיק את האדם מה', הממלא את הכול ונותן חיות גם לחוטא; הוא רק הופך אליו את גבו. השבת מבחירה מהי "הפנים": ה' מסתלק מהחיצוניות של מלכות, שממנה נבראים העולמות, ומתכנס בפנימיותו, וישראל, ששורשם במחשבתו, עולים עמו. במשך השבוע האדם "עושה" את השבת הזאת באמצעות התפילה, המעלה את המצוות כמו ברוש כפוף המזדקף מחדש, ואילו העיסוק בענייני העולם משליך את הנשמה הרחק. בנשמה יש שתי להבות אהבה: אהבה טבעית שניתנת מלמעלה, ואהבה שהאדם מצית כשהוא מתבונן בכך שה' מחדש את הבריאה בכל רגע. מצוות עשה נובעות מו"ה, העולם הגלוי וההתעוררות מלמטה; מצוות לא תעשה נובעות מ"ה, העולם הנסתר וההתעוררות מלמעלה. תשובה מעוררת מחדש את הראשונה; רק יום הכיפורים, שבו מתעוררת פנימיות רצונו של ה', הנעלית משתייהן, משיב את השנייה.

מבנה

- 1 השאלה, ותשובה כהפניית פנים בפנים**
מדוע הזנחת מצוות עשה מתכפרת מיד, ואילו על עבירה על מצוות לא תעשה נדרש יום הכיפורים? החטא הוא הפניית הגב, לא התרחקות, ותשובה מחזירה את הפנים. שבת היא הסתלקות ה' מחיצוניות מלכותו והתכנסות בפנימיותו, וישראל, ש"עלו במחשבה", עולים עמו: "כמו שאני, כך הם".
- 2 עשיית השבת במשך השבוע: התפילה והמצוות**
"מי שטרם בערב שבת יאכל בשבת": האדם עושה את השבת שבנשמה באמצעות התפילה, הסולם שעליו עולות המצוות. כמו ברוש צעיר כפוף המזדקף שוב, המצוות (אני), הקשורות למידות גשמיות, עולות למקורן (אנכי); מנגד, העיסוק בענייני העולם הופך את הפרנסה ל"אלוהינו" ומשליך את הנשמה הרחק. התפילה, במקום הקרבות, מציתה אש בלב כדי לכלות את הנפש הבהמית.
- 3 שתי להבות האהבה והברכה "ברוך אתה"**
האש שמן השמים היא האהבה הטבעית של הנפש האלקית, שניתנה באמצעות ה"אהרן" שלמעלה; האש שהובאה "מן ההדיוט" היא האהבה המתעוררת בהתבוננות בכך שהבריאה מתחדשת בכל רגע. זו הפניית הפנים, והברכה "ברוך אתה מלך העולם" מבקשת שה', שהוא מלך רק באמצעות חיצוניותו, יתגלה ויפנו אליו כאל "אתה".

מצוות עשה נובעות מו"ה, העולם הגלוי וההתעוררות מלמטה, שתשובה משיבה מיד; מצוות לא תעשה נובעות מי"ה, העולם הנסתר וההתעוררות מלמעלה, שעליהן הן חוסמות. ביום הכיפורים מתעוררת באמצעות הווידוי פנימיות רצונו של ה', הנעלית משתנה, ולפניה "חושך כאור". לכן יום הכיפורים הוא שבת שבתון, הנעלה משבת, ו"לכם" – הוא מתגלה במקור נשמות ישראל.

מושגים

החזרת פנים בפנים החזרת פנים בפנים

החטא מתואר כשני אנשים העומדים זה לצד זה אך מפנים את גבם זה לזה: ה' לעולם אינו רחוק, אך האדם הפנה אליו את גבו. תשובה, התבוננות ושבת מפנות מחדש את פנימיות הנשמה אל פנימיותו של ה'.

חיצוניות מלכותו חיצוניות מלכותו

כל העולמות מקבלים את קיומם רק מהארה של מלכות ה', משמו ש"נקרא עליהם", ולא מעצמותו הפנימית. ביחס לה' זוהי ירידה, ובשבת הוא "שובת" כשהוא מסתלק ומתכנס בפנימיותו.

אני ואנכי אני ואנכי

אנכי הוא ה' כפי שהוא נסתר, העולם הנסתר; אני הוא תורה ומצוות המתלבשות למטה במידות גשמיות. כמו ברוש גמיש שכופפים אותו והוא מזדקף שוב, המצוות יורדות לתוך מגבלות גשמיות וחוזרות ועולות למקורן באמצעות התפילה.

האש שלמעלה והאש שלמטה אש שלמעלה ואש שלמטה

האש שלמעלה היא האהבה הטבעית (אהבה רבה) של הנפש האלקית, הניתנת מלמעלה; האש שלמטה היא האהבה שהאדם מצית באמצעות התבוננות, ההתעוררות מלמטה, המכונה גם אהבה קטנה (אהבה זוטא).

י"ה וי"ה י"ה וי"ה

שני זוגות האותיות הראשונים והאחרונים של שם הוי": י"ה הוא העולם הנסתר, מקור 365 מצוות לא תעשה; ו"ה הוא העולם הגלוי, מקור 248 מצוות עשה.

פנימיות רצונו של ה' פנימיות רצונו

המדרגה הנעלית הן מי"ה והן מו"ה, המתעוררת ביום הכיפורים. לפניה "חושך כאור", ולכן החטא אינו תופס מקום, וגם הפגם שבעבירה על מצוות לא תעשה מתכפר.

שבת שבתון שבת שבתון

כינויו של יום הכיפורים: עלייה הנעלית מהעלייה של שבת. בשונה משבת, שאורה נשאר למעלה ("מקרא קודש"), אורו של יום הכיפורים הוא "לכם" – הוא מתגלה למטה במקור נשמות ישראל.

קטע 1 • 11

השאלה, ותשובה כהפניית פנים בפנים

1 לבאר ענין יו"כ [יום כפור].¹ כתוב אחד אומר שבת שבתון הוא לכם^{2,3} וכתוב אחד אומר שבת שבתון היא לכם הנה ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] עבר על מ"ע [מצות עשה] ושב לא זו משם עד שמוחלין לו עבר על מליית [מצות לא תעשה] תשובה תולה ויו"כ [ויום כפור] מכפר.⁴

לבאר את ענינו של יום הכיפורים. פסוק אחד אומר: "הוא לכם שבת שבתון", ופסוק אחר אומר: "היא לכם שבת שבתון". והנה אמרו חז"ל: "עבר על מצוות עשה ושב — לא זו משם עד שמוחלין לו; עבר על מצוות לא תעשה — תשובה תולה ויום הכיפורים מכפר".

המאמר מבקש לבאר את ענינו של יום הכיפורים. הוא פותח בשני פסוקים המכנים את יום הכיפורים "שבת שבתון": באחד מופיע הכינוי הזכרי "הוא" ובאחר הכינוי הנקבי "היא", ובדברי הגמרא (יומא פו, א): על ביטול מצוות עשה נמחל לאדם מיד כשהוא שב בתשובה, ואילו על עבירה על איסור התשובה רק תולה את הדין עד שיום הכיפורים משלים את הכפרה.

ולהבין זה דהא מ"ע [מצות עשה] עדיפא שדוחה את ל"ת [לא תעשה]⁵ הנה כתיב שובו אלי ואשובה אליכם⁶ (במלאכי ס"י ג')

כדי להבין זאת — והרי מצוות עשה חמורה יותר, שכן היא דוחה מצוות לא תעשה — הנה כתוב: "שובו אלי ואשובה אליכם" (מלאכי, פרק ג),

הקושי הוא שמצוות עשה נחשבת בדרך כלל לחמורה יותר, שהרי היא עשויה לדחות איסור (קה"ת מפנים ליבמות ג, ב); מדוע אפוא קל יותר לכפר על ביטולה? התשובה נפתחת בדברי מלאכי, המתארים את התשובה כתנועה הדדית: כשאנחנו שבים, ה' שב אלינו.

וכתיב השיבנו ה' אליך ונשובה⁷ שהוא ענין עד"מ החזרת פכ"פ [פנים בפנים] כי הנה כתיב כי פנו אלי עורף⁸

וכתוב: "השיבנו ה' אליך ונשובה". זהו, בדרך משל, ענין החזרה לעמידה פנים אל פנים. שהרי כתוב: "כי פנו אלי עורף"

הפסוק ממגילת איכה מדבר גם הוא על השבה ועל חזרה. אדמו"ר הזקן מפרש את ה"חזרה" כהפניית הפנים מחדש אל ה'; ותוכחת ירמיהו, שישאל הפנו אל ה' את "עורף", מתארת את החטא כהפניית הגב, ולא כהתרחקות פיזית.

ולא פנים שאפילו בשעת החטא לא שייך לומר עליו ית' שריחק ה' את האדם בריחוק מקום ממש

ולא פנים: שהרי אפילו בשעת החטא אין לומר עליו, יתברך, שה' הרחיק את האדם בריחוק מקום ממש,

ירמיהו מדבר על עורף ועל פנים, ולא על מרחק. גם בשעה שאדם חוטא, ה' לא העביר אותו למקום רחוק.

שהרי מכה"כ [מלא כל הארץ כבודו] ולית אתר פנוי מיניי^{10,9} והוא הוא הנותן לאדם כח וחיות לחיות¹¹ אפילו בשעת החטא ממש

שהרי "מלא כל הארץ כבודו" ו"לית אתר פנוי מיניה", והוא עצמו הנותן לאדם כוח וחיות לחיות אפילו ממש בשעת החטא.

נוכחותו של ה' ממלאת הכול: "מלא כל הארץ כבודו" (ישעיהו ו, ג, על פי הערת קה"ת), ו"לית אתר פנוי מיניה" (תיקוני זוהר). למעשה, גם בשעת החטא, עצם החיות שבאמצעותה החוטא עובר את העבירה ניתנת לו מאת ה'.

אלא שהוא עדי"מ כמו שני בני"א [בני אדם] שעומדים זה אצל זה בקירוב מקום רק שזה מחזיר פניו לכאן

אלא הדבר דומה, בדרך משל, לשני בני אדם העומדים זה לצד זה, בקרבת מקום, אלא שזה מפנה את פניו לכאן

המשל הוא על שני אנשים העומדים ממש זה לצד זה, בלי מרחק פיזי ביניהם, ובכל זאת פניהם מופנות לכיוונים מנוגדים.

וזה מחזיר פניו לכאן לפי שאין ביניהם קירוב הלבבות וע"י התשובה חוזר להיות פכ"פ [פנים בפנים] [ועמ"ש מזה בד"ה שובה ישראל]

וזה מפנה את פניו לכאן, מפני שאין ביניהם קרבה של הלבבות. ובאמצעות התשובה הם חוזרים לעמוד פנים אל פנים. [ועיין במה שנכתב על כך בדיבור המתחיל "שובה ישראל"]

מה שמפריד ביניהם אינו מרחק, אלא היעדר קרבה בלב; כך גם החטא מפנה את פני האדם מה', והתשובה מפנה אותו מחדש, כך שהקשר חוזר להיות פנים אל פנים. ההפניה שבסוגריים המרובעים מוכילה את הלומד למאמר על קריאתו של הושע "שובה ישראל", שבו הנושא מבואר בהרחבה.

וביאור ענין זה יוכן במ"ש ושמרו בני ישראל את השבת¹² כי הנה ענין השבת שבו שבת ה' כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ כו'

ביאור העניין יוכן מתוך הכתוב: "ושמרו בני ישראל את השבת". שהרי עניינה של השבת, שבה שבת ה', [הוא]: "כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ" וגו';

כדי לבאר מה פירוש "פנים אל פנים", המאמר פונה לשבת, שעליה נצטוו ישראל "לשמור". תחילה הוא מבאר מהי השבת מצד ה', ש"שבת" בה לאחר שכרא את השמים ואת הארץ בשישה ימים.

דהיינו שהשפיל א"ע [את עצמו] כביכול וצמצם בעשרה מאמרות¹³ יהי רקיע¹⁴ כו' בששת ימי המעשה לברוא ולהוות ולהחיות רוח שפלים¹⁵ בבחינת חיצוניות מלכותו ית' לבד

כלומר, הוא השפיל את עצמו כביכול וצמצם [את עצמו] בעשרה מאמרות — "יהי רקיע" וכו' — בששת ימי המעשה, כדי לברוא, להוות ו"להחיות רוח שפלים" באמצעות בחינת חיצוניות מלכותו יתברך בלבד,

בריאית העולם בששת הימים כרוכה בכך שה' "משפיל את עצמו" כביכול, ומצמצם את כוח הבריאה שלו בעשרה מאמרות בראשית, כמו "יהי רקיע". העולמות הנבראים מקבלים חיות מן הבחינה המתוארת במילותיו של ישעיהו "רוח שפלים" — מחיצוניות מלכותו בלבד, ולא מפנימיותו.

כדכתיב מלכותך מלכות כל עולמים שהתהוות כל עולמים וחיותם אינו אלא מבחי' מלכותו ית' ואינו כדמיון הנשמה המחיה את הגוף שמתלבשת בתוכו להחיותו ויש לה התפעלות ממקרי ושנוי הגוף כו' כמו שכתוב: "מלכותך מלכות כל עולמים": התהוות כל העולמות והחיות שלהם הן מבחינת מלכותו יתברך בלבד. ואין הדבר דומה לנשמה המחיה את הגוף, המתלבשת בתוכו כדי להחיותו ומושפעת ממה שמתרחש בגוף ומשינויו וכו';

הפסוק מתאר את מלכות ה' כ"מלכות כל עולמים": כל העולמות והחיות שלהם באים ממלכותו בלבד. הדבר שונה מנשמה הנכנסת אל הגוף שהיא מחיה ומושפעת מכל מה שקורה בגוף.

משא"כ אני הוי' לא שנית¹⁶ כתיב שאין בו שום שינוי ח"ו [חס ושלום] מצד רבוי הנבראים וכמאמר אתה הוא עד שלא¹⁷ נברא העולם כו' לפי שאינו מתלבש בתוך העולמות להחיותם בבחי' פנימיות מהותו ועצמותו ית'

ואילו עליו נאמר: "אני הוי' לא שנית" — אין בו שום שינוי, חס ושלום, מחמת ריבוי הנבראים. וכמאמר: "אתה הוא עד שלא נברא העולם" וכו'. שכן הוא אינו מתלבש בתוך העולמות כדי להחיותם בבחינת פנימיות מהותו ועצמותו יתברך,

לעומת זאת, ה' אומר: "אני הוי' לא שנית" — בריאת אינספור נבראים אינה גורמת בו שום שינוי, וכפי שנאמר בתפילה, הוא היה אותו הדבר לפני בריאת העולם ואחריה. זאת משום שאינו מלביש בעולמות את פנימיות מהותו ועצמותו כדי להחיותם.

אלא רק התפשטות זיו והארה ממנו ית' שעלה ברצונו להיות מלך עליהם והוא חיותם וקיומם מה שנקרא שמו עליהם וכמ"ש הודו על ארץ ושמים¹⁸ כו'

אלא רק התפשטות של זיו והארה ממנו יתברך, שכן עלה ברצונו להיות מלך עליהם. וזוהי חיותם וקיומם: ששמו נקרא עליהם. וכמו שכתוב: "הודו על ארץ ושמים" וכו'.

העולמות מקבלים רק זיו — הארה המתפשטת ממנו, מפני שרצה להיות מלך עליהם. עצם העובדה ששמו "נקרא עליהם" היא חיותם וקיומם. הפסוק אומר: "הודו על ארץ ושמים" — רק הארה מצויה עליהם.

והתפשטות זו נחשבת ירידה והשפלה גדולה לגבי הקב"ה בבחי' פנימיותו וכיום השבת נתעלה בבחי' פנימית א"ס

והתפשטות זו נחשבת ירידה והשפלה גדולה ביחס לקדוש ברוך הוא, מצד פנימיותו. וכיום השבת הוא מתעלה לבחינת פנימיות אין סוף,

גם הארה חיצונית זו היא ירידה גדולה מבחינת פנימיותו של ה'. בשבת הוא שב ומתעלה, כביכול, אל פנימיות אין סוף.

ב"ה והי"ז [והרי זה] נקי בחיי שביתה אצלו עד"מ כאדם המדבר שבשעה שהוא מדבר מצמצם שכלו ומורידו בהדבורים וכאשר אינו רוצה לדבר פוסק ושובת

ברוך הוא; ודבר זה נקרא בחינת "שביתה" אצלו. כמשל לאדם המדבר: בשעה שהוא מדבר הוא מצמצם את שכלו ומוריד אותו לתוך המילים, וכאשר אינו רוצה לדבר, הוא מפסיק ושובת,

ההסתלקות פנימה היא משמעות ה"שביתה" של ה' בשבת. המשל לכך הוא אדם המדבר: בזמן שהוא מדבר הוא מצמצם את שכלו לתוך המילים; כשהוא מחליט להפסיק לדבר, הוא "שובת".

והרי אז עלה שכלו למקורו אשר שם משכן החכמה¹⁹ כן ויותר מכן לאין קץ ותכלית מתעלה ביום השבת למעלה ממדרגת החכמה שנחשבת כעשיי [כעשיה] גופניי כמ"ש כולם בחכמה עשית²⁰

ואז, הרי, שכלו עולה למקורו, אשר שם משכן החכמה. כך, ועל אחת כמה וכמה עד אין קץ ותכלית, ה' מתעלה ביום השבת למעלה ממדרגת החכמה, הנחשבת כעשייה גופנית, כמו שכתוב: "כולם בחכמה עשית";

כאשר אדם מפסיק לדבר, שכלו חוזר למקורו שבמחשבה. העלייה של ה' בשבת גדולה לאין ערוך: הוא מתעלה אפילו למעלה מחכמה, שביחס אליו אינה נחשבת יותר ממעשה גופני, כפי שנאמר: "כולם בחכמה עשית".

אלא כמאמר אנת חכים ולא בחכמה ידיעא^{21,22} כוי ולפי שישראל עלו במחשבה^{23,24} וכמאמר ואתה נפחת²⁵ בי²⁶ ומאן דנפח כוי וארז"ל [ואמרו רבותינו זכרונם לברכה] מאין באת^{27,28} כוי

אלא כדברי המאמר: "אנת חכים ולא בחכמה ידיעא" וכו'. ומכיוון שישראל עלו במחשבה, וכמאמר: "ואתה נפחת בי", ו"מאן דנפח" וכו', וכן אמרו רבותינו ז"ל: "מאין באת" וכו'.

בתפילתו של אליהו בתיקוני זוהר נאמר על ה': "אנת חכים ולא בחכמה ידיעא" — אתה חכם, אך לא בחכמה שאפשר לדעת, שכן הוא למעלה מחכמה. ישראל, לעומת זאת, "עלו במחשבה" לפני הבריא (בראשית רבה 1:4), והנשמה "נופחה" באדם מתוך פנימיותו של ה'; את שאלת המשנה "מאין באת" מפרשים כאן כ"מאין" — מן האין.

[פיי מבחינת אין שהוא מקור החכמה כמ"ש והחכמה מאין תמצא²⁹ וכמ"ש בפי במדבר ועמ"ש ע"פ האזינו השמים]³⁰ שבחי ומדרגת ישראל גבוה מאד נעלה מבחי התפשטות חיצונית מלכותו ית'

[כלומר, מבחינת אין, שהיא מקור החכמה, כמו שכתוב: "והחכמה מאין תמצא"; וכפי שמוסבר בפרשת במדבר, וראו גם מה שכתוב על הפסוק "האזינו השמים"]. שכן בחינתם ומדרגתם של ישראל גבוהה ונעלית מאוד מבחינת ההתפשטות החיצונית של מלכותו יתברך.

אין הוא הדרגה שמעל חכמה, המקור שלה, ואת הפסוק "והחכמה מאין תמצא" מפרשים כך. לכן שורשם של ישראל גבוה הרבה יותר מההתפשטות החיצונית של מלכות, שממנה נבראים העולמות.

ולכן נאמר ושמרו בניי [בני ישראל] את השבת³¹ להתקדש בקדושתו ית' להיות שבת לה' אלקיך³² כו' וכתוב ביני ובין בני ישראל³³ אות היא כו' כלומר כמוני כמוהם כביכול לכן נאמר: "ושמרו בני ישראל את השבת" — כדי להתקדש בקדושתו יתברך, ולהיות "שבת לה' אלקיך" וכו'. ונאמר: "ביני ובין בני ישראל אות היא" וכו'; כלומר, כביכול, כמוני כך הם.

מכיוון ששורשם של ישראל הוא בפנימיותו של ה', הם מצווים לשמור שבת ולהתקדש בקדושתו שלו, כדי שהיום יהיה באמת "שבת לה'". את הפסוק "ביני ובין בני ישראל אות היא" מפרשים כביטוי לדמיון: כשם שה' שובת בשבת, כך גם הם.

וזהו ששת ימים תעבוד³⁴ כו' בבחי' חיצוני עשיי [עשיה] כדי פרנסתו וביום השביעי שבת לה' להיות מתעלה במקורא דכולא להבטל אליו ולדבקה בו ית' וזהו [פירוש] "ששת ימים תעבוד" וכו' — בבחינת העשייה החיצונית, לצורך פרנסתו; "וביום השביעי שבת לה'" — כדי להתעלות אל מקור הכול, להתבטל אליו ולדבוק בו יתברך.

השבוע של האדם משקף את השבוע של ה': בששת ימי השבוע הוא עוסק בעשייה חיצונית כדי להתפרנס, כשם שכוח הבריאה של ה' מתבטא כלפי חוץ. ביום השביעי הוא עולה אל מקור הכול, מניח את עצמו לפני ה' בביטול ודבק בו.

(ועמ"ש מענין זה כפי שמות ע"פ כי טובים דויך כו' וזהו ענין החזרת פנים בפנים דהיינו גילוי פנימית הנשמה ורעותא דליבא ליבטל אליו ית' בבחי' פנימיות א"ס ב"ה):^{35, 36}

(וראו מה שכתוב בעניין זה בפרשת שמות, על הפסוק "כי טובים דודיך" וכו'. וזהו ענין החזרת פנים בפנים: גילוי פנימיות הנשמה ורעותא דליבא, הרצון שבלב, להתבטל אליו יתברך בבחינת פנימיות אין סוף ברוך הוא.)

לאחר הפניה למאמר על "כי טובים דודיך" בפרשת שמות, הקטע מגדיר את "החזרת פנים בפנים": הנשמה מגלה את פנימיותה ואת רצון הלב להתבטל לחלוטין לה'. הפנייה הפנימית הזאת מגיעה אל פנימיותו של ה' עצמו, אל פנימיות אין סוף, בדומה לשבת.

קטע 2 • 21

עשיית השבת במשך השבוע: התפילה והמצוות

2 ב אך הנה ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] מי שטרח בע"ש [בערב שבת] יאכל³⁷ כו' לכך כתיב ושמרו בני ישראל את השבת לעשות כו'

2. אולם אמרו חז"ל: "מי שטרח בערב שבת יאכל" וכו'. לכן נאמר: "ושמרו בני ישראל את השבת לעשות" וכו'.

מאמר הגמרא שרק "מי שטרח בערב שבת יאכל" בשבת (Avodah Zarah 3a) מלמד שיש להתכונן לשבת במהלך השבוע. אדמו"ר הזקן מוצא אותו רעיון בפסוק, המצווה על ישראל לא רק לשמור את השבת אלא גם "לעשות" אותה.

כלומר שישמור מחול לשבת גם לתקן בעצמו ולעשות בנפשו את השבת שיהיה באמת כך והשמירה הזאת לעשות את השבת בנפשו בימות החול הוא על ידי התפלה כי

כלומר, שישמור [עליה] מימות החול לקראת השבת, וגם יתקן את עצמו ויעשה את השבת בנפשו, כך שאכן תהיה כך באמת. והשמירה הזאת — עשיית השבת בנפשו בימות החול — נעשית באמצעות התפילה. כי

"לשמור" מתפרש כהשגחה והכנה מימות החול לקראת השבת: על האדם לעבוד על עצמו כדי שהעלייה הפנימית של השבת תתרחש באמת בנפשו. עשיית השבת הזאת במהלך השבוע נעשית באמצעות התפילה.

הנה בתקונים אמרו כי התפלה היא סולם³⁸ מוצב ארצה³⁹ וראשו מגיע השמימה⁴⁰ ומלאכי אלהים⁴¹ עולים ויורדים בו⁴² מלאכי אלהים הם המצוות

בתיקונים אמרו שהתפילה היא "סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, ומלאכי אלקים עולים ויורדים בו". "מלאכי אלקים" הם המצוות,

תיקוני זוהר מפרש את סולמו של יעקב, המוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, כסמל לתפילה. "מלאכי אלקים" העולים ויורדים בו מזוהים כאן עם המצוות.

שהם מלאכים שלוחי דמלכא וכמ"ש בתנחומא פ' ויגש היו מכבדין את המצוות שהן שלוחי ושלוחו של אדם⁴³ כמותו^{44, 45} (ועמ"ש מזה ג"כ בד"ה ויקרא אל משה).

שהרי הם מלאכים, שלוחי המלך, כמו שכתוב בתנחומא, פרשת ויגש: "היו מכבדים את המצוות, שהן שלוחי, ושלוחו של אדם כמותו". (וראו גם מה שכתוב בעניין זה במאמר המתחיל "ויקרא אל משה").

בעברית, מלאך הוא שליח, והמצוות הן שליחיו של הקב"ה; בתנחומא הקב"ה אומר לישראל לכבד אותן משום כך, שכן "שלוחו של אדם כמותו" (משנה ברכות 5:5). ההערה שבסוגריים מפנה למאמר על "ויקרא אל משה", שבו מוסבר העניין בהרחבה נוספת.

ובמקורם הם אברים דמלכא^{46, 47} והיינו עד"מ כמו שע"י אברי הגוף מתפשט הנשמה לפעול פעולתה כך ע"י המצוות נמשך ומתפשט גילוי אלהותו ית' ועלייתן למעלה למקורן הוא ע"י התפלה

ובמקורן הן "איברי המלך". כלומר, בדרך משל: כשם שהנשמה מתפשטת באמצעות איברי הגוף כדי לפעול את פעולתה, כך באמצעות המצוות נמשכת ומתפשטת התגלות אלקותו ית'. ועלייתן למעלה, למקורן, נעשית באמצעות התפילה.

במקורן המצוות הן "איברי המלך": כשם שהנשמה פועלת באמצעות איברי הגוף, כך התגלות אלקותו של הקב"ה נמשכת ומתגלה באמצעות המצוות. המצוות עצמן עולות חזרה למקורן באמצעות התפילה.

(ועמ"ש בפי שלח בפ"י וזכרתם את כל מצות ה') ולכבוד ענין זה הנה חז"ל [חכמינו זכרונם לברכה] תקנו לומר קודם כל מצוה אק"ב [אשר קדשנו במצותיו] שע"י המצות מתעלים בקדש העליון

(וראו מה שכתוב בפרשת שלח, בפירוש "וזכרתם את כל מצוות הוי"י"). לביאור העניין: חז"ל תיקנו לומר לפני כל מצוה "אשר קדשנו במצוותיו", משום שכאמצעות המצוות [אנו] מתעלים אל הקדושה העליונה.

הברכה הנאמרת לפני קיום מצווה — "אשר קדשנו במצוותיו" — מלמדת שהמצוות מעלות את מקיימיהן אל הקדושה העליונה. ההערה שבסוגריים מפנה למאמר בפרשת שלח על "וזכרתם את כל מצוות הוי"י".

והענין הוא דהנה כתיב אני כבדתי רענן⁴⁸ כו' פי' ברוש הוא מין ארז שעדיין לא הזקין

והעניין הוא כך: נאמר "אני כבדתי רענן" וכו'. פירוש הדבר: ברוש הוא מין ארז שעדיין לא הזדקן,

הפסוק בהושע "אני כבדתי רענן" משמש דימוי לאופן שבו המצוות עולות. הברוש מתואר כארז צעיר שעדיין לא התקשה מחמת הזקנה.

והוא רך ורענן כשהוא בלחותו שאז יכולים לכופפו למטה ובשכיל שהוא גבוה שבאילנות וכשמניחין עליו איזה דבר כשנכפף למטה

והוא רך ורענן כל עוד הוא לח, ולכן אפשר לכופף אותו כלפי מטה. ומכיוון שהוא הגבוה שבעצים, כאשר מניחים עליו דבר כלשהו בעודו כפוף,

מכיוון שהוא צעיר ומלא לשד, אפשר לכופף את הברוש עד לארץ. ומכיוון שהוא העץ הגבוה ביותר, כל דבר שמניחים עליו בעודו כפוף יינשא לגובה רב.

הנה כשחוזר לאיתנו מגביה את הדבר ההוא למקום גבוה מאד וכך הוא עד"מ בחינת אני כי יש בחי' אנכי ובחי' אני בחי' אנכי מי שאנכי

וכאשר הוא חוזר לאיתנו, הוא מגביה את אותו הדבר למקום גבוה מאד. כך, בדרך משל, היא בחינת אני: יש בחינת אנכי ובחינת אני. בחינת אנכי היא "מי שאנכי",

כאשר העץ הכפוף מזדקף, הוא מעיף למעלה למרחק את מה שמונח עליו. זהו, אומר המאמר, עניינה של הבחינה הנקראת אני, להבדיל מאנכי: אנכי, "מי שאנכי", הוא העצמות הנסתרת של ה'.

דהיינו בחי' עלמא דאתכסיא ובחי' אני הוא בחי' תומ"צ [תורה ומצות] כבחי' למטה כשמתלבשים בענינים גשמיים ומגבילים הענינים לתת שיעור וקצבה לענייני המצות גשמיים

כלומר, בחינת העולם הנסתר (עלמא דאתכסיא). ובחינת אני היא התורה והמצוות כפי שהן למטה, כשהן מתלבשות בעניינים גשמיים ומציבות להם גבולות, כדי לקבוע מידה וקצבה לעניינים הגשמיים של המצוות,

אנכי הוא העולם הנסתר (עלמא דאתכסיא), ה' כפי שהוא בהסתר. אני היא התורה והמצוות כפי שהן קיימות למטה, כשהן מלוכשות בחפצים גשמיים ומוגבלות בשיעורים ובגבולות מדויקים של ההלכה.

כמו מי רביעית נוטלין לידים^{49, 50} כו' (ועמ"ש בד"ה כי המצוה הזאת מענין אנכי ואני) והוא כמשל הברוש רענן שנכפף למטה וחוזר למעלה למקורא עילאה דכולא

כגון "מי רביעית נוטלין לידים" וכו' (וראו מה שנכתב במאמר המתחיל "כי המצוה הזאת" בעניין אנכי ואני). והרי זה כמשל הברוש הרענן, הכפוף למטה וחוזר ועולה למעלה, אל המקור העליון של הכול.

דוגמה לכך היא ההלכה שנדרשת רביעית מים לנטילת ידיים (משנה, ידיים א, א). בדומה לברוש, המצווה מתכופפת למטה אל תוך שיעורים גשמיים, ואז מזדקפת ועולה אל המקור העליון של הכול, כשהיא מעלה עמה את מה שהונח עליה.

וכן בזה לעו"ז [לעומת זה] נאמר ולא נאמר עוד⁵¹ אלהינו למעשה ידינו כי כמו שהמצוות מתעלים ע"י העלאות פנימיות לכבות כללות נש"י [נשמות ישראל]

וכך גם בעניין זה, בצד שכנגד, נאמר: "ולא נאמר עוד: אלקינו למעשה ידינו". שכן כשם שהמצוות מתעלות באמצעות העלאות פנימיות הלבבות של כלל נשמות ישראל,

לתנועה זו יש תמונת ראי "בצד שכנגד", המרומזת בדברי הושע: "ולא נאמר עוד: אלקינו למעשה ידינו". תחילה מתואר הצד הקדוש: המצוות מתעלות באמצעות העלאות פנימיות הלבבות של כל ישראל.

כמאמר עלה במחשבה⁵² כו' ולכן אומרים אלקינו פ"י שהוא כח חיותנו ושאליו אנחנו משתחוים ומודים בבחי' ביטול.

כמאמר "עלה במחשבה" וכו'; ולכן אנו אומרים "אלקינו", כלומר, הוא כוח חיינו, ואליו אנו משתחוים ומודים מתוך ביטול.

נשמות ישראל "עלו במחשבה" עוד לפני הבריאה (בראשית רבה א, ד), ולכן פנימיות הלב שלהן מגיעה למעלה, ואנו קוראים לה "אלקינו": מקור חיינו, שלפניו אנו משתחוים מתוך ביטול. נמצא ש"אלוהיו" של האדם הוא הדבר שהוא באמת משתחוה לו במחשבתו ובלבו.

והנה ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] פרק לפני אידיהן (דף ח' סע"א [סוף עמוד א]) ישראל שבחו"ל [שבחוץ לארץ] עובדי כוכבים בטהרה הם כי ההשתחואה לעבודת כוכבים⁵³ הוא שמשתחוה וכופף ראשו לכוכבים ומזלות

והנה אמרו רבותינו ז"ל בפרק "לפני אידיהן" (דף ח' ע"א): "ישראל שבחוץ לארץ עובדי כוכבים בטהרה הם". שכן ההשתחוויה בעבודת כוכבים היא כאשר האדם משתחוה וכופף את ראשו לכוכבים ולמזלות.

הגמרא אומרת שיהודים שבחוץ לארץ עובדים עבודה זרה "בטהרה" (עבודה זרה ח ע"א), כלומר, בלי לדעת זאת. כדי להסביר את הדבר, מגדיר אדמו"ר הזקן את עבודת הכוכבים: השתחוויה וכפיפת הראש לכוכבים ולמזלות.

והנה כתי' [כתיב] וממגד תבואות שמש⁵⁴ שהתבואות גדלים מן השמש וכן שאר כל עניני עולם הזה אין לך עשב מלמטה⁵⁵ שאין לו כוכב מלמעלה⁵⁶

והנה כתוב: "וממגד תבואות שמש" — התבואות גדלות מכוח השמש. וכך גם בשאר עניני העולם הזה: "אין לך עשב מלמטה שאין לו כוכב מלמעלה",

ברכתו של משה מדברת על תבואות שבאות מן השמש, והמדרש אומר שלכל עשב למטה יש כוכב למעלה (בראשית רבה י, ו). כל הדברים הגשמיים מקבלים את השפע שלהם באמצעות גרמי השמים.

שהוא המזל שממנו נשפע הדבר וכשאדם מטריד מחשבתו ולבו רק בעניני עולם הזה כל הימים הוא מוריד שכלו שבראשו⁵⁷ לדבר הנשפע מכוכבים ומזלות ונעשה גם הם בחיי אלהינו למעשה ידינו

שהוא המזל שממנו הדבר מקבל את שפעו. וכאשר אדם מעסיק את מחשבתו ואת לבו רק בעניני העולם הזה כל ימיו, הוא מוריד את השכל שבראשו אל דבר המקבל שפע מן הכוכבים והמזלות, וגם הם נעשים בחינת "אלקינו למעשה ידינו".

כל דבר מקבל את שפעו באמצעות המזל שלו. אדם שממלא את מחשבתו ואת לבו בעניני העולם הזה כל ימיו מכופף את שכלו, את ה"ראש", אל דברים שמקבלים את שפעם מן הכוכבים; בכך הוא משתחוה להם באופן פנימי, וגם הם נעשים לו "אלקינו למעשה ידינו".

כי מעשה ידינו שהוא עסק הפרנסה נעשה מזה בחיי אלהים אחרים וזהו ואת נפש אויבך יקלענה⁵⁸ בתוך כף הקלע שאע"פ [שאף על פי] שהדבר שהוא מלובש בו בענינים גשמיים נראה לעין שהוא מן העבירות שאדם דש בעקביו

כי מתוך "מעשה ידינו", שהוא העיסוק בפרנסה, נוצרת בחינת "אלקים אחרים". וזהו [פירוש] "ואת נפש אויבך יקלענה בתוך כף הקלע": אף שהדבר שבו הוא מלובש בענינים גשמיים נראה לעין כאחת העבירות שאדם דש בעקביו,

העיסוק בפרנסה ("מעשה ידינו") עלול להפוך ל"אלקים אחרים". תפילתה של אביגיל שה' ישליך את נפש אויבי דוד "בתוך כף הקלע" (שמואל א' כה, כט) מתארת את ההשפעה של הדבר על האדם, אף שהעיסוק הזה נראה כעניין פעוט, מאחד הדברים שאדם "דש בעקביו".

הנה הוא דומה למשל קליעת האבן⁵⁹ שמקלעין אותו ע"י כף הקלע למקום רחוק מאד עד שנעשה כאלו עובד כוכבים

הרי הוא דומה למשל של אבן המושלכת בכף הקלע למקום רחוק מאוד, עד שהוא נעשה כאילו עובד לכוכבים.

השפעת הדבר דומה לאבן המוטחת מקלע ונוחתת הרחק מאוד. הנפש נזרקת רחוק כל כך ממקורה, עד שהאדם כאילו עובד לכוכבים.

והנה עליית המצות העיקר הוא ע"י התפלה לפי שאז הוא שעת הכושר ומתגלה ומתעלה בחי פנימית נקודת הלב בכללות נש"י [נשמות ישראל] בתשיקה ודביקה באלהים חיים וזהו מארז"ל [מאמר רבותינו זכרונם לברכה] תפלות במקום קרבנות תקנום⁶⁰

והנה, עליית המצוות נעשית בעיקר באמצעות התפילה, משום שאז היא שעת כושר, ובחינת פנימיות נקודת הלב שבכללות נשמות ישראל מתגלה ועולה, מתוך תשוקה ודבקות באלקים חיים. וזהו מאמר חז"ל: "תפילות במקום קרבנות תקנום".

המצוות עולות בעיקר באמצעות התפילה — שעת הכושר שבה נקודת הלב הפנימית של כלל ישראל מתגלה ועולה, מתוך תשוקה לדבקות בה'. משום כך אמרו חז"ל שהתפילות תוקנו במקום הקרבנות (ברכות כו ע"ב).

כי כמו הקרבן שהיו מקריבין הבהמה שתהא נשרפת באש שע"ג [שעל גבי] המזבח וכך צריך לעורר את האהבה בתפלה ברשפי אש⁶¹ שלהבת מתלהבת בלבו כי יסוד האש הוא בלב⁶² ולשרוף ולכלות את נה"ב [נפש הבהמית] שבו כו':^{63, 64, 65}

כי כשם שבקרבן היו מקריבים את הבהמה כדי שתשרף באש שעל גבי המזבח, כך יש לעורר בתפילה את האהבה ברשפי אש, בלהבת המתלקחת בלבו — כי יסוד האש נמצא בלב — ולשרוף ולכלות את הנפש הבהמית שבו וכו'.

כשם שהבהמה שבקרבן נשרפה באש שעל המזבח, כך יש לעורר בתפילה את אהבת ה' ברשפי אש בלב, שהוא משכנו של יסוד האש. הלהבה הזאת שורפת ומכלה את הנפש הבהמית שבתוכו.

קטע 3 • 31

שתי להבות האהבה והברכה "ברוך אתה"

3 ג והנה כתיב ונתנו בני אהרן הכהן אש⁶⁶ על המזבח וארז"ל [ואמרו רבותינו זכרונם לברכה] אע"פ [אף על פי] שאש יורד מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט⁶⁷ כי גם למעלה יש בחי אהרן שנותן בחי אש בכנס"י [בכנסת ישראל]

3. והנה נאמר: "ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח", וחכמינו ז"ל אמרו: "אף על פי שאש יורדת מן השמים, מצווה להביא מן ההדיוט". שכן גם למעלה יש בחינת אהרן, שנותן בחינת אש בכנסת ישראל.

התורה מצווה את הכוהנים לשים אש על המזבח, וחכמינו ז"ל (עירובין סג ע"א) מסבירים שאף על פי שאש ירדה מן השמים, יש מצווה להביא גם אש רגילה, מעשה ידי אדם. אדמו"ר הזקן מחיל את שתי האשיות על הנפש: גם למעלה יש "אהרן" שמכניס אש בכנסת ישראל.

כי אהרן הוא שושבינא דמטרוניתא^{70, 69, 68} והוא מזי הרועים⁷¹ המשפיעים גילוי אלהותו ית' במקור נשמות ישראל ובחי' אש שלמעלה היא אהבה הטבעית אהבה רבה שבנפש האלהית⁷² הכלולה בחכמה שבנפשו⁷³

שהרי אהרן הוא "שושבינא דמטרוניתא", והוא אחד משבעת הרועים המשפיעים את גילוי אלקותו ית' במקור נשמות ישראל. ובחינת האש שלמעלה היא האהבה הטבעית, אהבה רבה שבנפש האלקית, הכלולה בחכמה שבנפשו

בזהר מכונה אהרן "שושבינא דמטרוניתא" — מי שמלווה את המלכות, כנסת ישראל, אל המלך; והוא אחד משבעת הרועים הממשיכים אלקות במקור הנשמות. האש שלמעלה היא האהבה הטבעית, אהבה רבה, שיש לכל נפש אלקית מעצם טבעה, ושורשה בחכמה שבנפשו.

(עיי' בסש"ב [בספר של בינונים] פיי"ח וי"ט ומ"ש באגה"ק [באגרת הקודש] בד"ה אין ישראל נגאלין אלא בצדקה ועמ"ש כפי עקב⁷⁴ בד"ה ולהבין שרש טעם קישור וחיבור ושייכות ברית ותורה ועמ"ש בד"ה שחורה אני כו' ששזפתני השמש כו' ע"ש)

(ראו ספר של בינונים, פרקים יח-יט; וכן את הכתוב באגרת הקודש, בקטע הפותח "אין ישראל נגאלין אלא בצדקה"; וכן את הכתוב בפרשת עקב, במאמר הפותח "ולהבין שרש טעם קישור וחיבור ושייכות ברית ותורה"; ואת הכתוב במאמר הפותח "שחורה אני" וכו', "ששזפתני השמש" וכו'; ראו שם),

הסוגריים מפנים לתניא (ספר של בינונים), פרקים יח-יט, שבהם מוסברים האהבה הטבעית הנסתרית ושורשה בחכמה. הם מפנים גם לאגרת הקודש ולשני מאמרים בלקוטי תורה.

אשר איננה מתלבשת כלל בלבושי הנפש החיונית והיא מתלהבת ומתלהטת במס"נ [במסירות נפש] על ק"ה ממש וליפרד מן הפתילה הוא הגוף שנאחזת בו כשלהבת העולה מאליה לדבקה

שאינה מתלבשת כלל בלבושי הנפש החיונית, והיא מתלהבת ובווערת במסירות נפש על קידוש ה' ממש, ולהיפרד מן הפתילה — הגוף — שהיא אחוזה בו, כשלהבת העולה מאליה, כדי להידבק

אהבה זו אינה מתלבשת כלל בכוחות הנפש החיונית המחיה את הגוף, והיא בוערת בנכונות למסור את הנפש בפועל על קידוש ה'. כשלהבת נר הנמשכת כלפי מעלה ומבקשת להיפרד מן הפתילה, כך היא משתוקקת להיפרד מן הגוף ולהידבק בה.

בו ית' ומצוה להביא מן ההדיוט אש שלמטה ע"י התבוננות בגדולת ה' כל חד לפום שיעורא דיליה^{75, 76} ולהלהיב לבו ונפשו לעבודת ה' וההתבוננות המוליד אהבה עזה שהיא כרשפי אש הוא כאשר מתבונן בדבר חדש

בו ית'. ו"מצווה להביא מן ההדיוט" את האש שלמטה, באמצעות התבוננות בגדולת ה', כל אחד לפי מידתו, ולהלהיב את לבו ונפשו לעבודת ה'. ההתבוננות שמולידה אהבה עזה, שהיא כרשפי אש, היא כאשר האדם מתבונן בדבר חדש,

"להביא מן ההדיוט" פירושו להצית בעצמו את האש שלמטה, באמצעות התבוננות בגדולת ה', כל אחד לפי יכולתו, עד שלבו ונפשו יבערו. ההתבוננות שמולידה אהבה עזה ולוהטת היא התבוננות בדבר חדש.

כמו שאנו רואים בחוש שכאשר רואה דבר חידוש מתפעל מאד וכך ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] בכל יום^{77, 78} יהיו בעיניך כחדשים והוא כאשר יתבונן המשכיל כי באמת חדשים לבקרים⁷⁹ כו'

כפי שאנו רואים בחוש, שכאשר אדם רואה דבר חדש הוא מתפעל מאוד. וכך אמרו חכמינו ז"ל: "בכל יום יהיו בעיניך כחדשים". והדבר הוא כאשר המשכיל מתבונן בכך שבאמת "חדשים לבקרים" כו',

אנשים מתפעלים מאוד מדבר חדש, ולכן לימדו חכמינו ז"ל שהמצוות צריכות להיראות בעיניו של אדם חדשות בכל יום (רש"י על דברים כו, טז). האדם המתבונן מבין שהבריא אכן "חדשים לבקרים" (איכה ג, כג).

ומחדש בכל יום תמיד מע"ב [מעשה בראשית] מאין ליש ובהתחשך החשך של לילה ויסתלק ונעשה אור של יום וכך יראה האדם בעצמו שבליילה ישן וחיותו מסתלק ממנו ובקומו נעשה בריה חדשה

ושהוא מחדש בכל יום תמיד את מעשה בראשית, מאין ליש; וכאשר חשכת הלילה מחשיכה ואז מסתלקת, נוצר אור היום. וכך יראה האדם בעצמו: בלילה הוא ישן וחיותו מסתלקת ממנו, וכשהוא קם הוא נעשה כרייה חדשה.

ה' מחדש בכל יום את הבריא מאין ליש; חשכת הלילה מסתלקת ואורו של יום חדש נוצר. האדם רואה זאת גם בעצמו: בשינה חיותו מסתלקת, וכשהוא מתעורר הוא כברייה חדשה.

ומזה יבין על כל יצורי עולם שכן הוא וחיותם רצוא ושוב⁸⁰ וכאשר יראה בעיניו ולבבו יבין⁸¹ ומתוך כך יבין שכך הוא גם בכל יצורי העולם, ושחיותם היא בבחינת "רצוא ושוב". וכאשר יראה זאת בעיניו ולבבו יבין

מכאן מבינים שחיותו של כל נברא היא בבחינת "רצוא ושוב" (על פי יחזקאל א, יד), כשהיא מסתלקת ומתחדשת ללא הרף. הקטע מסיים כשהאדם מתחיל לראות זאת בעיניו ולהבין בלבו.

כי ראה זה חדש הוא⁸² ע"כ ילהיב לבו וישים אליו לבו ונשמתו וכמ"ש צעק לבם⁸³

ש"הנה זה חדש", ואז ילהיב את לבו ויפנה את לבו ואת נשמתו אליו, כמו שנאמר: "צעק לבם".

כאשר אדם מבין ש"הנה זה חדש" (קהלת א, י), הדבר מצית את לבו והוא פונה אל ה' בלבו ובנשמתו. הפסוק "צעק לבם" (איכה ב, יח) מתאר את זעקת הלב הזאת.

וזהו ענין החזרת פנים כי כמו שיש עורף ופנים בגוף כן יש בנשמה והוא כמו ענין הנ"ל שגם קודם שישים האדם הדברים האלה אל לבו

וזהו ענין החזרת פנים: כשם שיש בגוף עורף ופנים, כך יש גם בנשמה. והדבר דומה לענין שנזכר לעיל: עוד לפני שהאדם שם את הדברים האלה אל לבו,

התבוננות זו היא "החזרת פנים" שזכרה בתחילה: לנשמה, כמו לגוף, יש עורף ופנים. עוד לפני שאדם מתבונן, העובדות הן כבר כפי שתואר לעיל.

הנה באמת כך הוא שמחיה ומהווה⁸⁴ מאין ליש ומחדש בטובו בכל יום תמיד מע"ב [מעשה בראשית]⁸⁵ ולא שייך לומר שהוא רחוק מה' ח"ו [חס ושלום]

הרי באמת כך הוא: הוא מחיה ומהווה יש מאין, ובטובו מחדש בכל יום תמיד את מעשה בראשית; ואין לומר שהאדם רחוק מה', חס ושלום.

ה' מחיה את כל הדברים, מהווה אותם יש מאין ומחדש את הבריאה ללא הרף, ולכן אדם אינו יכול להיות באמת רחוק ממנו. בהערת קה"ת מובאת להשוואה דעת פרדס רימונים, שלפיה החייאה והתהוות הן דבר אחד.

אלא שהוא כמשל אדם ההופך ערפו לחבירו ומחזיר פניו ממנו ואח"כ אם ישים ללבו הדברים הנ"ל הרי הוא

אלא שהדבר דומה לאדם המפנה את עורפו לחברו ומסב ממנו את פניו. ואחר כך, אם ישים את הדברים שנזכרו לעיל אל לבו, הרי הוא

אדם שאינו מתבונן דומה למי שהפנה את גבו לחבר העומד לצדו. כשהוא שם את הדברים האלה אל לבו, הוא מסתובב ופונה אליו.

כמו שמחזיר פניו לחבירו ועד"ז תקנו נוסח התפלה ברוך אתה מלך העולם פי' כי כל העולמות נמשכו מבחי' מלך.

כמי שמחזיר את פניו אל חברו. ועל דרך זו תיקנו את נוסח התפילה: "ברוך אתה מלך העולם". פירוש הדבר הוא שכל העולמות נמשכו מבחינת מלך,

נוסח הברכות מבטא את אותו רעיון: "ברוך אתה מלך העולם". המילה "מלך" מלמדת שכל העולמות נמשכים מבחינת מלכות של ה'.

כמ"ש מלכותך מלכות⁸⁶ כל עולמים והוא בחינת חיצוניות לבד להיות נקי עליהם שמו ומלכותו לבד ומבקשים שיהיה ברוך אתה והיניו כמ"ש ברוך ה' אלהי ישראל מהעולם ועד העולם⁸⁷

כמו שנאמר: "מלכותך מלכות כל עולמים". וזו בחינת החיצוניות בלבד, כך שרק שמו ומלכותו נקראים עליהם. ואנו מבקשים שיהיה "ברוך אתה", כלומר, כמו שנאמר: "ברוך ה' אלקי ישראל מן העולם ועד העולם",

מלכות היא רק בחינת החיצוניות: שמו ומלכותו של ה' בלבד נקראים על העולמות. באומרנו "ברוך אתה" אנו מבקשים דבר נוסף, כפי שנאמר בפסוק "ברוך ה'... מן העולם ועד העולם" (תהלים מא, יד), שפירושו כאן הוא המשכה מן העולם הנסתר אל העולם הגלוי.

(עיי' בזהר ר"פ תרומה דקכ"ו ע"ב ובפ' אמור דף ק' ע"ב בגין דתרין נהורין⁸⁸ כו' ודצי"ט ע"א גבי מעולם)⁸⁹

(עיינו בזהר, בתחילת פרשת תרומה, דף קכ"ו ע"ב; ובפרשת אמור, דף ק' ע"ב, "בגין דתרין נהורין" וכו'; ובדף צ"ט ע"א, בעניין "מעולם").

הסוגריים מפנים לשלושה מקומות בזהר: בתחילת תרומה, בעניין שני העולמות המתחברים כאחד ("עולם ועולם"); באמור, בעניין יום הכיפורים בלשון רבים, מפני ששני אורות מאירים כאחד; ובאמור, בעניין המילה "מעולם".

דהיינו שיתברך ויומשך ממקורא עילאה ראשיתה דכולא מהעלם אל הגילוי אשר יאמר עליו כי הוא זה⁹⁰ אתה בלשון נוכח דהיינו שישב אליו בבחי' פנים על ידי שובנו פנינו אליו כנ"ל:^{91, 92, 93}

כלומר, שיתברך ויימשך מן המקור העליון, ראשית הכול, מן ההעלם אל הגילוי, עד שייאמר עליו: "זה הוא" — "אתה", בלשון נוכח; כלומר, שישב אליו בבחינת פנים, על ידי ששוב ונפנה את פנינו אליו, כנזכר לעיל.

אנו מבקשים שה' יתברך, כלומר, שיימשך מן המקור העליון ומן ההעלם אל הגילוי, עד שאפשר יהיה להצביע עליו ולומר "זה הוא" (שמות כב, ח), ולפנות אליו בלשון "אתה". משמעות הדבר היא שה' יפנה את פניו אלינו, והדבר נעשה כשאנו מפנים את פנינו אליו.

קטע 4 • 41

י"ה וי"ה; מדוע יום הכיפורים הוא שבת שבתון

4 ד והנה כתיב זה שמי לעולם⁹⁴ שמי עם^{95, 96} י"ה שס"ה כו' כי מ"ע [מצות עשה] נמשכים מבחי' ו"ה

4. והנה כתוב: "זה שמי לעולם" — "שמי" בצירוף י"ה עולה שס"ה וכו'. שכן מצוות עשה נמשכות מבחינת ו"ה,

כעת המאמר משיב על שאלתו הפותחת. על הפסוק "זה שמי לעולם" מלמד הזוהר ש"שמי" (350) בצירוף האותיות י"ה (15) עולה 365, כמניין מצוות לא תעשה, ואילו "זכרי" (237) בצירוף ו"ה (11) עולה 248, כמניין מצוות עשה. מכאן שמצוות עשה נמשכות מו"ה שבשם הו"ה.

שהוא בחי' עלמא דאתגליא ומל"ת [ומצות לא תעשה] נמשכים מבחינת י"ה שהוא בחי' עלמא דאתכסיא [וזהו ענין מהעולם ועד העולם ועמ"ש מענין מ"ע [מצות עשה] ומל"ת [ומצות לא תעשה] בביאור ע"פ שימני כחותם]⁹⁷

שהיא בחינת העולם הגלוי, ואילו מצוות לא תעשה נמשכות מבחינת י"ה, שהיא בחינת העולם הנסתר. [וזהו ענין "מהעולם ועד העולם". ועיין במה שכתוב בענין מצוות עשה ומצוות לא תעשה בביאור על הפסוק "שימני כחותם".]

ו"ה, שתי האותיות האחרונות של השם, הן "העולם הגלוי"; י"ה, שתי האותיות הראשונות, הן "העולם הנסתר". לכן מצוות עשה נמשכות מן העולם הגלוי, ומצוות לא תעשה מן העולם הנסתר — שני ה"עולמות" שבפסוק "מהעולם ועד העולם", שצוטט קודם. הדברים שבסוגריים מפנים גם לביאור על "שימני כחותם".

והנה בעברו על א' מ"ע [ממצות עשה] דאורייתא וענפיה דרבנן פוגם בו"ה משא"כ בעבור על ל"ת [לא תעשה] וענפיהן פוגם בי"ה

והנה, כאשר אדם עובר על אחת ממצוות עשה מן התורה ועל ההסתעפויות שלהן מדרבנן, הוא פוגם בו"ה; ואילו כאשר הוא עובר על מצוות לא תעשה ועל ההסתעפויות שלהן, הוא פוגם בי"ה.

מכאן שהזנחת מצוות עשה, בין שהיא מן התורה ובין שהיא אחת מהסתעפויותיה מדרבנן, פוגמת בו"ה. עבירה על מצוות לא תעשה פוגמת בי"ה העליון יותר.

(ועיין מ"ש בד"ה ראה אנכי⁹⁸ בענין בחי' י"ה ובחי' ו"ה שיש בנפש ועמ"ש מזה גי' בד"ה ולא אבה^{99,100} הוי' אלקיך לשמוע אל בלעם)

(ועיין במה שכתוב במאמר המתחיל "ראה אנכי" בענין בחינת י"ה ובחינת ו"ה שבנפש; ועיין גם במה שכתוב על כך במאמר המתחיל "ולא אבה הוי' אלקיך לשמוע אל בלעם".)

הסוגריים מפנים לשני מאמרים בלקוטי תורה: "ראה אנכי" בפרשת ראה, ו"ולא אבה הוי' אלקיך לשמוע אל בלעם" בפרשת כי תצא. מאמרים אלה דנים ב"ה וב"ה כפי שהם מצויים בנפש.

וביאור ענין זה כי לשון פגם הוא נקב שיש בו חסרון וכאשר מבטל מ"ע [מצות עשה] הוא עושה חסרון ומניעה שאינו מאיר עליו אור עלמא דאתגליא

ביאור העניין: המונח "פגם" מציין נקב שיש בו חסרון. כאשר אדם מבטל מצוות עשה, הוא יוצר חסרון ומניעה, כך שאור העולם הגלוי אינו מאיר עליו,

"פגם" פירושו המילולי נקב — מקום שבו חסר דבר-מה. הזנחת מצוות עשה יוצרת פער החוסם את אור העולם הגלוי מלהאיר באדם.

דהיינו בחי' אתערותא דלתתא (והיא הנקרא גי'כ אהבה זוטא כמ"ש בפ' עקב¹⁰¹ שם) בחינת אש שלמטה שהוא ע"י התבוננות הנ"ל וכאשר עובר על מל"ת [מצות לא תעשה]

כלומר, בחינת אתערותא דלתתא (הנקראת גם "אהבה זוטא", כפי שמוסבר שם בפרשת עקב), בחינת האש שלמטה, הבאה באמצעות ההתבוננות שהוזכרה לעיל. וכאשר אדם עובר על מצוות לא תעשה,

האור של העולם הגלוי הוא האתערותא דלתתא, הנקראת גם "אהבה זוטא": "האש שלמטה" שאדם מעורר באמצעות ההתבוננות שתוארה בפסקה הקודמת. עבירה על מצוות לא תעשה פוגעת במדרגה עליונה יותר, כפי שמוסבר בחלק הבא.

הנה הוא מונע ומחסר אור העליון שלא יוכל האש שלמעלה שהוא אהבה הטבעית להתחזק בנפשו ולהוסיף אומץ אהבתו בסיוע של מעלה על אהבה דלתתא

הרי הוא מונע ומחסר את האור העליון, כך שהאש שלמעלה, שהיא האהבה הטבעית, אינה יכולה להתחזק בנפשו ולהוסיף עוז לאהבתו, בסיוע מלמעלה, מעבר לאהבה שמלמטה.

עבירה על מצוות לא תעשה חוסמת את האור שמלמעלה, ולכן האהבה הטבעית, "האש מן השמים", אינה יכולה להתחזק בנפשו. בדרך כלל האהבה העליונה ניתנת כסיוע מלמעלה ומחזקת את האהבה שאדם מעורר מלמטה.

כי לא יגורך רע¹⁰² כתיב ועונותיכם מבדילים¹⁰³ כו' כי כבר נקלע למרחוק כמו עדי"מ הכפ הקלע הנ"ל שהרי כתוב: "לא יגורך רע", וכן "עונותיכם מבדילים" וכו'; שכן הוא כבר הושלך למרחק, כמו, למשל, בתוך כף הקלע שהוזכרה לעיל.

"לא יגורך רע" (תהלים ה, ה) ו"עונותיכם מבדילים" (ישעיהו נט, ב): החטא מנתק את האדם מן האור שמלמעלה. הוא הושלך למרחק, בדומה לדימוי כף הקלע שבפסקה השנייה.

ולכן לא יכול להמשיך אש האהבה וע"כ אם עבר על מ"ע [מצות עשה] ושב לא זז משם עד שמוחלין לו כי בעשותו תשובה התעוררות התשובה מועיל להלהיב אל נפשו אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] שאבד בעונו ולכן אינו יכול להמשיך את אש האהבה. משום כך, אם אדם עבר על מצוות עשה ועשה תשובה, "אינו זז משם עד שמוחלים לו": כאשר הוא עושה תשובה, ההתעוררות שבתשובה מועילה להלהיב בנפשו את ההתעוררות מלמטה שאבדה לו בגלל חטאו.

לאחר שהושלך, הוא אינו יכול להמשיך מלמעלה את אש האהבה. משום כך, כשאדם מבטל מצוות עשה, סולחים לו מיד: ההתעוררות שבתשובה עצמה מלבה מחדש את ההתעוררות מלמטה שהחטא גרם לו לאבד.

וזהו לא זז משם פ"י שנשאר על עמדו ותיקן מה שעוות [וכנזכר לעיל שהתפלה בכל יום נקי סולם כו' ווב מלאכי אלקים שהם מעשה המצות עולים כו']

וזהו "אינו זז משם", כלומר, הוא נשאר במקומו ומתקן את מה שקלקל. [וכפי שהוזכר לעיל, התפילה בכל יום נקראת "סולם" וכו', ועליו "מלאכי אלקים" — שהם קיום המצוות — "עולים" וכו';

"אינו זז משם" פירושו שהוא נשאר במקום שבו עמד ומתקן את הנזק בו במקום. הדברים שבסוגריים מזכירים את סולם התפילה היומי, שעליו עולות המצוות, "מלאכי אלקים".

ולכן על ידי התפלה בכוונה בבחינת תשובה מתקן מה שעוות בביטול מ"ע [מצות עשה]¹⁰⁴ משא"כ כשעבר על ל"ת [לא תעשה] שפגם ומנע את אור העליון אתערותא דלעילא שאף אם יעורר באתערותא דלתתא לא תוסיף תת כח¹⁰⁵ האהבה עליונה

ולכן, באמצעות תפילה בכוונה, בבחינת תשובה, הוא מתקן את מה שקלקל בביטול מצוות עשה. [אך לא כך כשעבר על איסור: הוא פגם ומנע את האור העליון, את ההתעוררות מלמעלה, כך שגם אם יעורר את עצמו כהתעוררות מלמטה, היא כבר לא תוסיף ותעניק את כוח האהבה העליונה,

לכן, תפילה בכוונה וברוח של תשובה מתקנת את ביטול מצוות העשה. לעומת זאת, איסור חוסם את ההתעוררות מלמעלה, וגם אם האדם מעורר את עצמו מלמטה, האהבה העליונה כבר לא "תוסיף ותעניק את כוחה", בלשון הפסוק בבראשית ד, יב.

כי מנע אורה ולזאת תשובה תולה ויום הכפורים מכפר¹⁰⁶ כי ביום הזה יכפר עליכם¹⁰⁷ לפני ה' שמתעורר בחינת פנימיות רצונו ית'

משום שמנע את אורה. לכן "תשובה תולה ויום הכיפורים מכפר", כי "ביום הזה יכפר עליכם לפני הוי", כאשר מתעוררת בחינת פנימיות רצונו ית',

מכיוון שהוא חסם את האור שמלמעלה, התשובה לבדה יכולה רק לתלות את הדין, ויום הכיפורים מכפר. ביום הזה — "ביום הזה יכפר עליכם לפני הוי" (ויקרא טז, ל) — מתעוררת פנימיות רצונו של הקב"ה.

(שלמעלה מבחיי י"ה ומבחי י"ה ועמ"ש מזה סדי"ה חייב אינש¹⁰⁸ כו' עד דלא ידעי¹⁰⁹ כו')

(שלמעלה מבחינת י"ה ומבחינת ו"ה; ועיינו במה שנכתב על כך בסוף המאמר המתחיל "חייב אינש" וכו', "עד דלא ידעי" וכו'),

פנימיות רצונו של הקב"ה היא למעלה הן מבחינת י"ה והן מבחינת ו"ה, ולכן היא מגיעה גם לשורש האיסורים. ההערה בסוגריים מפנה לסוף מאמר הפורים בתורה אור המתחיל "חייב אינש [לבסומי] עד דלא ידעי".

שאז נושא עון ועובר על פשע¹¹⁰ ונקה שאין העון תופס מקום כלל ונקי כארז בלבנון^{111, 112} כו'

שאז הוא נושא עון ועובר על פשע ומנקה, והעון אינו תופס מקום כלל. ובחינה זו נקראת "כארז בלבנון" וכו'.

בדרגה זו הקב"ה "נושא עון ועובר על פשע" (מיכה ז, יח), והחטא אינו תופס מקום כלל. דרגה זו נקראת "כארז בלבנון" (תהילים צב, יג).

(שהוא מדרגה עליונה יותר מבחי ברוש רענן שע"י מעשה המצות וע' בזהר ויקרא) (די"ו ע"א)¹¹³ וכפ' לך

לך (דפ"ב [דפרק ב'] סע"א [סוף עמוד א])

(שהיא דרגה עליונה יותר מבחינת "ברוש רענן", הבאה על ידי קיום המצוות; ועיינו בזהר ויקרא) (דף טז ע"א), ובפרשת לך לך (דף פב, סוף ע"א).

הארז בלבנון הוא דרגה גבוהה יותר מן "ברוש רענן" שבפסקה השנייה, המבטא את העלייה הבאה מקיום המצוות. הזהר, ויקרא (ג, טז ע"א), מבאר את "לבנון" כגן עדן העליון שעליו נאמר "עין לא ראתה"; גם הזהר בפרשת לך לך דורש את הפסוק הזה.

ועמ"ש בפ' אחרי בענין בגדי לבן דכה"ג [דכהן גדול] ביום הכיפורים שמלכין עונותיהם של ישראל ולזאת אנו מבקשים סלח לנו מחל לנו דהיינו שהוא

ועיינו במה שנכתב בפרשת אחרי בענין בגדי הלבן של הכהן הגדול ביום הכיפורים, המלבינים את עונותיהם של ישראל. לכן אנו מבקשים: "סלח לנו, מחל לנו"; כלומר, הוא

בגדי הלבן שלבש הכהן הגדול ביום הכיפורים, הנידונים בפרשת אחרי, מבטאים את הלבנת חטאיהם של ישראל. משום כך אנו מבקשים ביום הכיפורים: "סלח לנו, מחל לנו".

כמו עד"מ אדם המבקש מחברו שלא ירגזו עליו עוד וישים אהבתו אליו דהיינו על ידי שאומרים אשמנו חטאנו ועל חטא כו'

כמשל אדם המבקש מחברו שלא יכעס עליו עוד, אלא ישיב אליו את אהבתו. כלומר, באמצעות אמירתנו: "אשמנו, חטאנו" ו"על חטא" וכו',

הבקשה דומה לאדם שמבקש מחברו לחדול מלכעוס עליו ולאהוב אותו שוב. אנו עושים זאת באמצעות הוידוים: "אשמנו" ו"על חטא".

ומשפילים א"ע [את עצמו] ומפרסמים החטא ומודים שהוא שיקוף ותיעוב ועי"ז אתכפיא סט"א [סטרא אחרא] וממילא אסתלק¹¹⁴ יקרא דקוב"ה [דקודשא בריך הוא] לעילא וישוב ירחמנו¹¹⁵ וכששב אהבתו אלינו מפנימיות רצונו ית'

ובהשפלת עצמנו, בפרסום החטא ובהודאה שהוא שקוף ותיעוב, נכפית הסטרא אחרא, וממילא "אסתלק יקרא דקודשא בריך הוא לעילא" — כבודו של הקדוש ברוך הוא עולה למעלה — ואז "ישוב ירחמנו". וכאשר אהבתו אלינו שבה מפנימיות רצונו ית',

הוידוי, השפלת עצמנו וההודאה בכך שהחטא מאוס מביאים לכניעת הסטרא אחרא. כאשר היא נכפית, "אסתלק יקרא דקודשא בריך הוא לעילא" — כבודו של הקדוש ברוך הוא עולה למעלה (זוהר ב, קכח ע"ב). אז "ישוב ירחמנו" (מיכה ז, ט), ואהבתו אלינו שבה מפנימיות רצונו.

אזי אין חטא ועון מבדילים עוד כי אין העונות מבדילים אלא ביניכם לבין אלהיכם דהיינו בבחי' אלהים שלכם

שוב אין החטא והעון מפרידים, שהרי העונות מפרידים רק "ביניכם לבין אלקיכם", כלומר, בבחינת אלקים שלכם;

אז החטא שוב אינו מפריד, שהרי ישעיהו אומר שהעונות מפרידים רק "ביניכם לבין אלקיכם", כלומר, ברמת שם אלקים השייכת ל"כם". אלקים מבטא את ה' כשהוא מסתיר את עצמו ופועל באמצעות מידה והגבלה.

אבל בבחי' פנימי' [פנימיות / פנימית] רצונו ית' הרי לפניו כחשיכה כאורה¹¹⁶ (ועמ"ש סד"ה ולא אבה הנ"ל בענין ויהפוך כו' ע"ש)

אבל בבחינת פנימיות רצונו ית', לפניו "כחשיכה כאורה". (ועיינו במה שנכתב בסוף המאמר המתחיל "ולא אבה" הנזכר לעיל, בענין "ויהפוך" וכו', ושם.)

לפני פנימיות רצונו, "כחשיכה כאורה" (תהילים קלט, יב): שם אין לחטא משמעות של הבדל. הדברים שבסוגריים מפנים לסוף המאמר על בלעם, בענין הפיכת הקללה לברכה.

וזהו שבת שבתון דאפי' [דאפילו] לגבי שבת שהוא ענין החזרת פכ"פ [פנים בפנים] הוא שבתון דהיינו שיש לו עילוי אחר עילוי ביתר שאת¹¹⁷

וזהו "שבת שבתון": אפילו כיחס לשבת, שעניינה החזרת פנים בפנים, היא נקראת "שבתון", כלומר, יש בה עלייה אחר עלייה, ביתר שאת.

זו הסיבה שיום הכיפורים נקרא "שבת שבתון": שבת היא בחינת הפנים בפנים המתוארת בפסוק הראשונה, ויום הכיפורים מגיע למעלה ממנה. זו עלייה העולה אף על עליית השבת, "ביתר שאת" (בראשית מט, ג).

(ועמ"ש מענין זה סד"ה האזינו השמים ובד"ה שובה ישראל עד. ועיין מ"ש הרמ"ז [הרב משה זכות] בפי' הזהר פ' אמור)

(ועיינו במה שנכתב בעניין זה בסוף המאמר המתחיל "האזינו השמים", ובמאמר המתחיל "שובה ישראל עד". ועיינו במה שכתב הרמ"ז בפירוש הזהר, פרשת אמור.)

ההערה מפנה למאמרים על "האזינו השמים" ועל "שובה ישראל", וכן לדברי הרמ"ז (רבי משה זכות) בפירושו לזהר, פרשת אמור.

(דף צ"ג ע"ב) בענין את פניך הוי"ט [הוי"ט] אהקש בקשו פני¹¹⁸ תמיד¹¹⁹ והגם שגם שבת נק' שבת שבתון¹²⁰ מפני שיש שבת תתאה ושבת עילאה

(דף צ"ג ע"ב), בעניין "את פניך הוי"ט אבקש" ו"בקשו פני תמיד". ואף שגם שבת נקראת "שבת שבתון", מפני שיש שבת תתאה ושבת עילאה,

דברי הרמ"ז, על זוהר ג, דף צ"ג ע"ב, עוסקים ב"את פניך הוי"ט אבקש" (תהילים כז, ח), בבקשת פני ה' תמיד. המאמר מעלה כאן קושיה: גם שבת נקראת "שבת שבתון", מפני שיש שבת תתאה ושבת עילאה.

(ועמ"ש בפ' בהר ע"פ את שבתותי תשמרו ובפ' שלח סד"ה מקושש עצים כו') אך דשם כתיב מקרא קדש¹²¹ כלומר שנשאר בקודש העליון

(ועיינו במה שנכתב בפרשת בהר על הפסוק "את שבתותי תשמרו", ובפרשת שלח בסוף המאמר המתחיל "מקושש עצים" וכו'), אלא ששם כתוב "מקרא קודש", כלומר, הוא נשאר בקודש העליון;

לאחר ההפניה למאמרים שבפרשות בהר ושלח, המאמר משיב על הקושיה. על שבת נאמר "מקרא קודש" (ויקרא כג, ג), כלומר, האור הגדול שלה נשאר למעלה, בקודש העליון.

אבל כאן נאמר לכם דהיינו שיורד ומתגלה ההארה הגדולה ההיא למטה במקור נשמות ישראל כו':¹²²

אבל כאן נאמר "לכם", כלומר, שההארה הגדולה ההיא יורדת ומתגלה למטה, במקור נשמות ישראל וכו'.

אבל ביום הכיפורים נאמר בפסוק "לכם": ההארה הגדולה ההיא יורדת ומתגלה למטה, במקור נשמות ישראל. זהו פירוש "שבת שבתון היא לכם", שבו פתח המאמר.

בעבודה

במשך השבוע, עשה את השבת שבנשמתך באמצעות התפילה: התבונן בכך שה' נותן חיות לכל דבר ומחדש את הבריאה בכל רגע, עד שהלב מתלהט והפנים פונות אליו, וכך העלה את המצוות למקורן; היזהר מלמלא במשך כל היום את המחשבה והלב בענייני הפרנסה, שהופכים את "מעשה ידינו" ל"אלוהינו". הזנחת מצוות עשה מתוקנת מיד באמצעות תפילה ברוח של תשובה; על הפגם העמוק יותר של עבירה על מצוות לא תעשה, התוודה ביום הכיפורים, הכנע את עצמך והכר בכך שהחטא מאוס, ובקש מה', כפי שמבקשים מידיד כועס, שישב אליך את אהבתו.

שאלות לשיחה

1. מדוע המאמר מדגיש שהחטא מפנה את גבו של האדם לה', ולא מרחיק אותו מה', ומה נובע מכך לגבי פעולתה של התשובה?
2. כיצד משל הברוש הכפוף מסביר את הקשר בין המידות הגשמיות של המצוות (אני) לבין מקורן (אנכי)?
3. מהן "האש מן השמים" והאש שהובאה "מן ההדיוט" שבנשמה, ומדוע התבוננות בדבר חדש מעוררת אהבה חזקה יותר?
4. מדוע תשובה יכולה להשיב את מה שאבד עקב הזנחת מצוות עשה, אך רק למנוע את הדין על עבירה על מצוות לא תעשה, לפי ההבחנה בין וי"ה לוי"ה?
5. באיזה מובן יום הכיפורים נעלה משבת, ומה מוסיפה המילה "לכם"?

הערות

פסקה 1

1 לבאר ענין יו"כ

לפי ההערה, הנחת המאמר של אדמו"ר האמצעי נדפסה שם, בראש מאמר שכותרתו "כי שבת שבתון הוא לכם".

הערת קה"ת

הנחת כ"ק אדה"א בסה"מ אתהלך לאזניא עי' ר' בהתחלת ד"ה כי שבת שבתון הוא לכם. וראה ברשימת המאמרים שבסו"ס מאמרים הקצרים עי' תרכו הערה 177 שמאמר זה אולי נאמר בתחילת שנת תקס"ב. באוה"ת דברים כרך ו' ב'תק"ט יש הוספה לד"ה זה.

2 שבת שבתון הוא לכם

בפרשת המועדים נקרא יום הכיפורים "שבת שבתון", בלשון זכר — "הוא". המאמר פותח בהצבת הביטוי הזה לצד הניסוח בלשון נקבה שבי"ב 16:Leviticus.

Leviticus 23:32 ויקרא כ"ג:ל"ב

שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן הוּא לָכֶם וְעֲנִיתֶם אֶת־נַפְשֵׁיכֶם בְּתַשְׁעָה לַחֹדֶשׁ בְּעָרֹב מְעָרֹב עֲדֵי־עָרֹב תִּשְׁבְּתוּ שַׁבְּתֻכֶּם:

It shall be unto you a sabbath of solemn rest, and ye shall afflict your souls; in the ninth day of the month at even, from even unto even, shall ye keep your sabbath

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ויקרא כג, לב.

3 שבת שבתון היא לכם

בתיאור עבודת יום הכיפורים מופיע אותו ביטוי בלשון נקבה — "היא". המאמר מציין כבר בפתיחתו את שני הניסוחים.

Leviticus 16:31 ויקרא ט"ז:ל"א

שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן הִיא לָכֶם וְעֲנִיתֶם אֶת־נַפְשֵׁיכֶם חֻקַּת עוֹלָם:

It is a sabbath of solemn rest unto you, and ye shall afflict your souls; it is a statute for ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ויקרא טז, לא.

4 עבר על מ"ע ושב . . מל"ת . . יו"כ מכפר

דברי רבי ישמעאל על דרכי הכפרה: על מצוות עשה אדם נמחלים לו עוד לפני שהוא זו ממקומו, ואילו על עבירה על מצוות לא תעשה התשובה תולה את הדין, ויום הכיפורים מכפר. המאמר מבקש להסביר את הטעם להבדל הזה.

Yoma 86a:7 יומא פ"ו א:ז'

עבר על עשה ושב — אינו זו משם עד שמוחליו לו, שְׁנֵאמַר: "שובו בָּנִים שׁוֹכְכִים". עבר על לא תַעֲשֶׂה וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה — תְּשׁוּבָה תּוֹלָה, וְיוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר. שְׁנֵאמַר: "כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִכַּפֵּר עֲלֵיכֶם מִכָּל חַטֹּאתֵיכֶם". עבר על כְּרִיתוֹת וּמִיתוֹת בֵּית דִּין וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה — תְּשׁוּבָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים תּוֹלֵן, וְיִסוּרֵין מְמַקְּלִין. שְׁנֵאמַר: "וּפְקַדְתִּי בְשִׁבְטִי פְשָׁעֵם וּבִנְגָעִים עֲוֹנֵם".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

יומא פו, א. וש"נ.

5 מ"ע . . שדוחה את ל"ת

הערת קה"ת מפנה לבב 3b Yevamot למילים האלה.

Yevamot 3b יבמות ג' ב

הערת קה"ת

ראה יבמות ג, ב. ובכ"מ.

"שובו אליי ואשובה אליכם", אומר ה' באמצעות הנביא. אדמו"ר הזקן מביא פסוק זה כדי להראות שהתשובה היא הפניית פנים הדדית.

Malachi 3:7 מלאכי ג':ז'

לְמִימֵי אֲבֹתֵיכֶם סָרְתֶּם מִחֻקִּי וְלֹא שָׁמַרְתֶּם שׁוּבוּ אֵלַי וְאֶשְׁוֹבָה אֲלֵיכֶם אֲמַר ה' צְבָאוֹת וְאַמְרָתֶם בְּמֶה נָשׁוּב:

From the days of your fathers ye have turned aside from Mine ordinances, and have not kept them. Return unto Me, and I will return unto you, Saith the L-RD of hosts. But ye say: 'Wherein shall we return

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

7 השיבנו ה' אליך ונשובה

הבקשה החותמת את Lamentations: "השיבנו אליך, הוי', ונשובה". היא נקראת כבקשה להשיב את הקשר של פנים אל פנים.

Lamentations 5:21 איכה ה:כ"א

הַשִּׁיבֵנו אֱלֹהֵי וְנִשְׁוֹבָה חֲדָשׁ יָמֵינוּ כְּקֶדֶם:

Turn Thou us unto Thee, O L-RD, and we shall be turned; Renew our days as of old

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איכה ה, כא.

8 כי פנו אלי עורף

תוכחתו של Jeremiah על כך שישראל "הפנו אליי עורף ולא פנים". היא מציגה את החטא כהפניית עורף, ולא כריחוק.

Jeremiah 2:27 ירמיהו ב':כ"ז

אֲמָרִים לַעֲץ אֲבִי אֲתָה וְלֶאֱבֹן אֶת יְלִדְתָּנוּ כִּי־פָנוּ אֵלַי עָרֹף וְלֹא פָנִים וּבָעַת רָעַתָּם יֹאמְרוּ קוֹמָה וְהוֹשִׁיעֵנו:

Who say to a stock: 'Thou art my father', and to a stone: 'Thou hast brought us forth', for they have turned their back unto Me, and not their face; but in the time of their trouble they will say: 'Arise, and save us

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ירמ' ב, כז.

9 לית אתר פנוי מיני

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ת"ז תנ"ז.

10 ולית אתר פנוי מיני

כ"ח Tikkune Zohar (57, Tikkun, כפי שמצוין בהערת Kehot) נאמר שאין מקום, למעלה או למטה, פנוי ממנו. הדבר מראה שגם החוטא אינו

רחוק מה' מבחינת מקום.

Tikkunei Zohar 91b:6 תקוני זוהר צ"א ב"ו

... בכל ספירו, ובכל פרסיו, ובכל מלאכיו, ובכל אבר ואבר דבר נש, דלית אתר פנוי מניה לא בעלאין ולא בתמאין, יהויה לא אתקרי ב'חודא דארבע אתון אלא בעלת העלות דמ'חד לון, ובגין דאיהו מ'חד

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

11 והוא הוא הנותן לאדם כח וחיות לחיות

בנוסח ההנחה נקודה זו מנוסחת כך: הא"ל החי נותן חיות לנשמת האדם, מקיים ומפרנס אותו, אף שאינו זוכר תמיד שחיותו באה מן הא"ל החי.

הערת קה"ת

"הרי אלקים חיים מחיה נפשו וזנו ומפרנסו אף שלא ישכיל בלבו תמיד שהוא חי מאלקים חיים". — סה"מ אתהלך עי רו.

12 ושמרו בני ישראל את השבת

הציוריו לבני ישראל לשמור את השבת, "לעשות את השבת לדורותם". המאמר משתמש בשבת כדי להסביר את משמעות הביטוי "פנים אל פנים".

Exodus 31:16 שמות ל"א:ט"ז

וְשָׁמְרוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת אֶת־הַשַּׁבָּת לְדֹרֹתָם בְּרִית עוֹלָם: Wherefore the children of Israel shall keep the sabbath, to observe the sabbath throughout their generations, for a perpetual covenant.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

13 בעשרה מאמרות

המשנה מלמדת שהעולם נברא בעשרה מאמרות. כאן מדובר בצמצום של ה' עצמו לדיבור, לשם הבריאה.

Pirkei Avot 5:1 משנה אבות ה':א

בַּעֲשָׂרָה מֵאֲמָרוֹת נִבְרָא הָעוֹלָם. וְהָאֵל תְּלֻמוֹד לֹמֵר, וְהָאֵל כְּמֹאֲמַר אֶחָד יָכוֹל לְהִבְרָאוֹת, אֶלָּא לְהַפְרֵעַ מִן הָרָשָׁעִים שֶׁמֵּאֲבִדִין אֶת הָעוֹלָם שֶׁנִּבְרָא בַּעֲשָׂרָה מֵאֲמָרוֹת, וְלָתֵן שָׂכָר טוֹב לַצַּדִּיקִים שֶׁמְקַיְמִין אֶת הָעוֹלָם שֶׁנִּבְרָא בַּעֲשָׂרָה מֵאֲמָרוֹת:

With ten utterances the world was created. And what does this teach, for surely it could have been created with one utterance? But this was so in order to punish the wicked who destroy the world that was created with ten utterances, And to give a good reward to the righteous who maintain the world that was created with ten utterances.

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

14 יהי רקיע

"יהי רקיע" — אחד מעשרת המאמרות שבהם נברא העולם, המובא כדוגמה לדיבור האלוקי שמביא את העולם לידי קיום.

Genesis 1:6 בראשית א':ו

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי רָקִיעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם וְיְהִי מְבַדִּיל בֵּין מַיִם לַמַּיִם: And G-d said: 'Let there be a firmament in the midst of the waters, and let it divide the waters from the waters

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

15 להחיות רוח שפלים

ישעיהו מתאר את ה' כמי ששוכן עם השפלים, "להחיות רוח שפלים". הביטוי מתאר את החיות שה' מעניק לעולמות הנבראים באמצעות

החיצוניות שלו.

Isaiah 57:15 ישעיהו נ"ז:ט"ו

כִּי כֹה אָמַר רֵם וְנֹשֵׂא שָׁכֵן עַד וְקָדוֹשׁ שְׁמוֹ מְרוֹם וְקָדוֹשׁ אֶשְׁכֹּן וְאֶת־דָּכָא וְשַׁפְלֵי־רוּחַ לְהַחְיֹת רוּחַ שְׁפָלִים וְלְהַחְיֹת לֵב נִדְכָּאִים:

For thus saith the High and Lofty One That inhabiteth eternity, whose name is Holy: I dwell in the high and holy place, With him also that is of a contrite and humble spirit, To revive the spirit of the humble, And to revive the heart of the contrite ones.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

16 אני ה' לא שנית

"כי אני הוי' לא שנית". פסוק זה מראה שהבריאה אינה מחוללת שינוי בה', שכן הוא אינו מתלבש בעצמותו בעולמות.

Malachi 3:6 מלאכי ג':ו

כִּי אֲנִי ה' לֹא שֹׁנֵי וְאַתֶּם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא כִלִיתֶם:

For I the L-RD change not; and ye, O sons of Jacob, are not consumed.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

מלאכי ג, ו.

17 אתה הוא עד שלא נבה"ע

ההערה מפנה לשם לדיון השלי"ה בנוסח המדויק של תפילה זו: "אתה הוא עד שלא נברא העולם".

הערת קה"ת

נוסח התפלה. וראה הקי' השלי"ה בתחלתה בדיק נוסחא זו.

18 הודו על ארץ ושמים

"הודו על ארץ ושמים". רק הארה — הוד — של ה' שורה על העולמות הנבראים, והיא נמצאת מעליהם.

Psalms 148:13 תהילים קמ"ח:י"ג

יְהַלְלוּ אֶת־שֵׁם ה' כִּי־נִשְׁבַּח שְׁמוֹ לְכֹדוֹ הוֹדוּ עַל־אֶרֶץ וְשָׁמַיִם:

Let them praise the name of the L-RD, For His name alone is exalted; His glory is above the earth and heaven

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קמח, יג.

19 אשר שם משכן החכמה

חילוף נוסח: הקריאה "מקום שהחכמה שורה בו" היא בדפוס וילנא תרס"ד (1904) ובדפוסים מאוחרים יותר. בדפוסים הראשונים, וכן בקטע מכאן שהועתק באור התורה, נכתב "מקום שההתבוננות שורה בו".

הערת קה"ת

כן הוא בדפוס ווילנא תרס"ד ואילך. אבל בדפוסים הראשונים ובאווה"ת בהר כרך ג מעתיק קטע מכאן, ובמקום תיבת: "החכמה", איתא: "ההתבוננות".

20 כולם בחכמה עשית

"כולם בחכמה עשית". מאחר שהחכמה היא כלי העשייה, היא נחשבת למעשה ביחס לה', ובשבת הוא מתעלה למעלה ממנה.

Psalms 104:24 תהילים ק"ד:כ"ד

מִה־רַבּוֹ מַעֲשֵׂיךָ ה' כָּל־כֶּסֶף בְּחִכְמָה עָשִׂיתָ מִלְּאֵה הָאָרֶץ קִנְיָנָה:

How manifold are Thy works, O L-RD! In wisdom hast Thou made them all; The earth is full of Thy creatures

21. את חכים ולא בחכמה ידיעא

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

ת"ז בהקדמה (פתח אלי").

22. את חכים ולא בחכמה ידיעא

מתפילת אליהו ("פתח אליהו"), שבהקדמת תיקוני זוהר: ה' הוא חכם, אך לא בחכמה שניתן להשיגה. מכאן שעצמותו נעלית מהחכמה.

Tikkunei Zohar 17b:3-4 תקוני זוהר י"ז ב:ג-ד'

את חכים ולא בחכמה ידיעא. את הוא מבין ולא מבינה ידיעא. לית לך אתר ידיעא אלא לאשתמודעא תוקפך וחילך לבני נשא. ולאחזאה לון איך אתנהיג עלמא בדינא וברחמי דאיןון צדק ומשפט כפום עובדיהון דבני נשא. דין איהו גבורה. משפט עמודא דאמצעיתא. צדק מלכותא קדישא. מאזני צדק *תרין סמכי קשוט. הין צדק אות ברית.

כלא לאחזאה איך אתנהיג עלמא.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

23. ישראל עלו במחשבה

לפי ההערה, קטע מכאן מצוטט באור התורה במקום ההוא.

ב"ר רפ"א. קטע מובא באוה"ת בראשית כרך ג תקנד, א.

24. ישראל עלו במחשבה

מבין הדברים שקדמו לבריאה, עלה ישראל במחשבה להיבראות. המאמר מפרש זאת כך ששורשו של ישראל הוא למעלה מההתפשטות החיצונית של מלכות, שבאמצעותה נבראו העולמות.

Bereshit Rabbah 1:4 בראשית רבה א:ד'

... "ה' קנני ראשית דרכו" כסא הכבוד מנין דכתיב (תהלים צג, ב): "נכון כסאך מאז וגו'". האבות וישראל ובית המקדש ושמו של משיח, עלו במחשבה להבראות האבות מנין שנאמר (הושע ט, י'): "כענבים במדבר וגו' ישראל מנין שנאמר (תהלים עד, ב): "זכור עדתך קנית קדם" בית המקדש מנין שנאמר (ירמיה יז, יב): "כסא כבוד מרום מראשון וגו'" שמו של משיח מנין שנאמר (תהלים עב, יז): "יהי שמו לעולם וגו' [לפני שמש ינון שמו]" רבי אהבה ברבי זעירא אמר אף התשובה שנאמר (שם צ, ב) "בטרים הרים יולדו" ואותה השעה (שם,

...

In the beginning, G-d created" - six items preceded the "creation of the world; some of them were [actually] created, and some of them G-d contemplated creating, [though He did not actually do so]. The Torah and the Throne of Glory were created. Torah, from where is it derived? As it is stated: "The L-rd made me at the beginning of His way" (Proverbs 8:22). The Throne of Glory, from where is it derived? "Your throne stands firm from earliest time, [You are from ... ,eternity]" (Psalms 93:2). The patriarchs, Israel

Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

25. ואתה נפחתה בקרבי

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

ברכת אלקי נשמה.

26. ואתה נפחת בי

ברכת הבוקר "אלקי נשמה", המובאת בתלמוד, אומרת על הנשמה: "אתה נפחתה בי". הנשימה באה מבפנים, ולכן הנשמה באה מהפנימיות של ה'.

Berakhot 60b ברכות ס"ב

27. מאין באת

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

אבות רפ"ג.

28. מאין באת

"דע מאין באת", מדברי עקיבא בן מהללאל. אדמו"ר הזקן מפרש את "מאין" — מן האין, מקור החכמה.

Pirkei Avot 3:1 משנה אבות ג:א'

עקבא בן מהללאל אומר, הסתפל בשלשה דברים ואי אתה בא לידי עברה. דע מאין באת, ולאן אתה הולך, ולפני מי אתה עתיד לתן דין וחשבון. מאין באת, משפה סרוחה, ולאן אתה הולך, למקום עפר ורמה ותולעה. ולפני מי אתה עתיד לתן דין וחשבון, לפני מלך המלכים הקדוש ברוך הוא:

Akabyah ben Mahalalel said: mark well three things and you will not come into the power of sin: know from where you come, and where you are going, and before whom you are destined to give an account and reckoning. From where do you come? From a putrid drop. Where are you going? To a place of dust, of worm and of maggot. Before whom you are destined to give an account and reckoning? Before the King of the kings of kings, the Holy One, blessed be He

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

29. והחכמה מאין תמצא

איוב שואל היכן תימצא החכמה. לפי קריאה קבלית, משמעות הדברים היא שהחכמה נמצאת מן האין, הבחינה שלמעלה ממנה.

Job 28:12 איוב כ"ח:י"ב

והחכמה מאין תמצא ואי זה מקום בינה:

But wisdom, where shall it be found? And where is the place of understanding

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

איוב כח, יב.

30. ועמ"ש ע"פ האזינו השמים

המאמר על "האזינו השמים" מפרש באותו אופן את "חכמה מאין תמצא": חכמה, שהיא ראשית התפשטות החיות, נמשכת מדרגה שלמעלה מן השכל ואינה נתפסת, מדרגת האין. הוא מוסיף ששורש הנשמה, המזל שלה, נשאר למעלה באותו אין, וששוכנה היא שיבת הנשמה לשורשה שלמעלה מחכמה, תוך ביטול גמור.

לקמן עא, ד.

31. ושמרו בניי את השבת

השבת היא "אות בניי ובני בני ישראל". המאמר מפרש זאת כביטוי לדמיון

Six days shalt thou labour, and do all thy work
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

Deuteronomy 5:13 דברים ה':יג

ששת ימים תעבד ועשית כל־מלאכתך:

Six days shalt thou labour, and do all thy work
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות כ, ט. דברים ה, יג.

35 מלא כל הארץ כבודו

המילים כאן מצטטות את Isaiah 6:3. הקטע מופיע למטה.

Isaiah 6:3 ישעיהו ו':ג

וקרא זה אֵלֶיָּה וְאָמַר קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ ה' צְבָאוֹת מְלֵא כָל־הָאָרֶץ
כְּבוֹדוֹ:

And one called unto another, and said: Holy, holy, holy, is
the L-RD of hosts; The whole earth is full of His glory

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע'י ו, ג.

36 מלכותך מלי כל עולמים

"מלכותך מלכות כל עולמים". אדמו"ר הזקן מפרש זאת כך שכל העולמות
נמשכים ממלכותו של ה' בלבד.

Psalms 145:13 תהילים קמ"ה:יג

מַלְכוּתְךָ מַלְכוּת כָּל־עֲלָמִים וּמִמְשֻׁלְתְּךָ בְּכָל־דּוֹר וָדוֹר:

Thy kingdom is a kingdom for all ages, And Thy dominion
endureth throughout all generations

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קמה, יג.

פסקה 2

37 מי שטרח בע"ש יאכל

תשובת ה', לעתיד לבוא, לאומות המבקשות שיינתנה להן התורה מחדש
כדי שיוכלו לקיימה: "מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת". המאמר מיישם
זאת על ההכנה שאדם מכין בתוך נפשו במשך השבוע לקראת העלייה
הפנימית של שבת.

Avodah Zarah 3a:10 עבודה זרה ג' א:י

אָמְרוּ לְפָנָיו: רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, תִּתֵּן לָנוּ מְרִאשׁ וְנַעֲשֶׂנָּה. אָמַר לָהֶן
הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: שׁוּטִים שֶׁבְּעוֹלָם! מִי שֶׁטָּרַח בְּעָרֵב שַׁבָּת יֵאָכֵל בְּשַׁבָּת,
מִי שֶׁלֹּא טָרַח בְּעָרֵב שַׁבָּת מֵהֵיכָן יֵאָכֵל בְּשַׁבָּת? אֵלֶּא אֵף עַל פִּי כּוֹ, מִצּוּחַ
קֵלָה יֵשׁ לִי וְסוּכָה שְׁמָה, לָכוּ וְעֲשׂוּ אוֹתָהּ.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ע"ז ג, א.

38 בתקונים אמרו כי התפלה היא סולם

תוספת זו לזוהר, שאליה מפנה גם הערת קה"ת, דורשת את סולמו של
יעקב ומיישמת את "מלאכי אלקים עולים" על דברי הרועה הנאמן, שתורתו
ותפילתו אוספות את מחנות המלאכים למעלה ולמטה.

Zohar I, 266b זח"א רסו, ב

הערת קה"ת

שכין ישראל לה:

Exodus 31:17 שמות ל"א:יז

בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹת הוּא לְעֹלָם כִּי־שָׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֶת־הַשָּׁמַיִם
וְאֶת־הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיִּנָּפֶשׁ:

It is a sign between Me and the children of Israel for ever;
for in six days the L-RD made heaven and earth, and on the
'seventh day He ceased from work and rested

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות לא, יז.

32 שבת להווי אלקיך

בעשרת הדיברות היום השביעי הוא "שבת להוי אלקיך". ישראל שומרים
את השבת כדי להשתתף בקדושתו של ה' עצמו.

Exodus 20:10 שמות כ':י

וַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת לַה': אֱלֹקֶיךָ לֹא־תַעֲשֶׂה כָל־מְלָאכָה אַתָּה וּבִנְךָ־וּבִתְּךָ
עֲבָדְךָ וְאִמְתְּךָ וְשׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ וְכָל־בְּהֶמְתְּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ:

but the seventh day is a sabbath unto the L-RD thy G-d, in it
thou shalt not do any manner of work, thou, nor thy son, nor
thy daughter, nor thy man-servant, nor thy maid-servant,
nor thy cattle, nor thy stranger that is within thy gates

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

Deuteronomy 5:14 דברים ה':יד

וַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת לַה': אֱלֹקֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָל־מְלָאכָה אַתָּה וּבִנְךָ־וּבִתְּךָ
וְעַבְדְּךָ־וְאִמְתְּךָ וְשׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ וְכָל־בְּהֶמְתְּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ לְמַעַן
יָנוּחַ עַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ כָמוֹךָ:

but the seventh day is a sabbath unto the L-RD thy G-d, in it
thou shalt not do any manner of work, thou, nor thy son, nor
thy daughter, nor thy man-servant, nor thy maid-servant,
nor thine ox, nor thine ass, nor any of thy cattle, nor thy
stranger that is within thy gates; that thy man-servant and
thy maid-servant may rest as well as thou

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות כ, י. דברים ה, יד.

33 ביני ובין בניי אות הוא

השבת היא "אות ביני ובין בני ישראל". המאמר מפרש זאת כביטוי לדמיון
שכין ישראל לה:

Exodus 31:17 שמות ל"א:יז

בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹת הוּא לְעֹלָם כִּי־שָׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֶת־הַשָּׁמַיִם
וְאֶת־הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיִּנָּפֶשׁ:

It is a sign between Me and the children of Israel for ever;
for in six days the L-RD made heaven and earth, and on the
'seventh day He ceased from work and rested

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות לא, יז. ראה ד"ה חייב אדם לברך תרלי"ח ע' כג.

34 ששת ימים תעבד

"ששת ימים תעבד". הדברים מתייחסים לאופן הפעולה החיצוני בימי
החול לצורך פרנסתו של האדם, לעומת העלייה של היום השביעי.

Exodus 20:9 שמות כ':ט

שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל־מְלָאכְתְּךָ:

43 ושלוחו של אדם כמוהו

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת
ברכות ספ"ה. וש"נ.

44 היו מכבדין את המצוות שהן שלוחי ושלוחו של אדם כמותו

רבי שמעון בר יוחאי מלמד שה' אמר לישראל: "כבדו את המצוות, שהן שלוחי, ושלוחו של אדם כמותו"; כיבודו הוא ככיבודו. המאמר מביא זאת כדי להראות שהמצוות הן שלוחיו של המלך, "מלאכי אלקים" שעל סולם התפילה.

Midrash Tanchuma, Vayigash 6:2 מדרש תנחומא, ויגש ויב'

אמר רבי שמעון בן יוחאי, אמר הקדוש ברוך הוא לְיִשְׂרָאֵל, הֵיוּ מְכַבְּדִין אֶת הַמִּצְוֹת, שֶׁהֵן שְׁלֹחֵי, וְשִׁלּוּחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ. אִם כְּבִדְתָּ אוֹתָן, כָּאֵלוּ לִי כְבִדְתָּנִי. וְאִם בִּזְיֹת אוֹתָן, כָּאֵלוּ לְכַבֹּדִי בִּזְיֹת. אִין לָהּ אָדָם שֶׁכִּבֵּד אֶת הַמִּצְוֹת וְעָשָׂה אֶת הַתּוֹרָה כְּעֶקֶב, שֶׁנֶּאֱמַר: וְעֶקֶב אִישׁ תָּם יֵשֵׁב אֱהָלִים (בראשית כה, כז), וְנִתְיַסֵּר בְּכֻנוֹ. אֲמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, חֲיִידָהּ, אֲבִדְתָּ אֶחָד, תִּמָּצָא שְׁלֹשָׁה, יוֹסֵף מִנְשָׁה וְאַפְרָיִם. כִּינֹן שֶׁבָאוּ בְּשָׂרוֹ אוֹתוֹ שְׁיֹסֵף חֲיִי. שְׁלַח ...

R. Simeon the son of Yohai declared: The Holy One, blessed be He, said to Israel: Honor the commandments, for they are My emissaries, and a man's emissary must be honored no less than the man himself. If you honor them, it is as though you honor Me, and if you are disrespectful toward them, it is as though you are disrespectful toward Me. No man revered the commandments and fulfilled the law as meticulously as Jacob, as it is said: And Jacob was a quiet ... man, dwelling in tents

Midrash Tanchuma -- Torat Emet (Public Domain) • Midrash Tanhuma-Yelammedenu, trans. Samuel A. Berman (CC-BY)

45 ושלוחו של אדם כמותו

העיקרון שבמשנה הוא "שלוחו של אדם כמותו". הוא מסביר מדוע המצוות, כשלוחיו של ה', ראויים לכבוד.

Mishnah Berakhot 5:5 משנה ברכות ה':ה'

המתפלל וטעה, סימן רע לו. ואם שליח צבור הוא, סימן רע לשולחיו, מפני ששלוחו של אדם כמותו. אמרו עליו על רבי חנינא בן דוסא, כשהיה מתפלל על החולים ואומר, זה חי וזה מת. אמרו לו, מניין אתה יודע. אמר להם, אם שגורה תפילתי בפי, יודע אני שהוא מקבל. ואם לאו, יודע אני שהוא מטרף:

One who is praying and makes a mistake, it is a bad sign for him. And if he is the messenger of the congregation (the prayer leader) it is a bad sign for those who have sent him, because one's messenger is equivalent to one's self. They said about Rabbi Hanina ben Dosa that he used to pray for the sick and say, "This one will die, this one will live." They said to him: "How do you know?" He replied: "If my prayer ... comes out fluently, I know that

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

46 ובמקורם הם אברים דמלכא

הערת קה"ת מפנה גם כאן: ברעיא מהימנא מדובר על רמ"ח המצוות

תיקון מה, וראה זח"א רסו, ב. בהשטות זח"ג שו, ב. קטע נעתק באוה"ת פ' ויצא כרך ד תתמא, ב.

39 התפלה היא סולם מוצב ארצה

בתוספות לזוהר, שאלהן מפנה הערת קה"ת, סולמו של יעקב הוא התפילה: הוא מוצב בארץ, במקום שבו בני אדם מתפללים, ומגיע השמימה; מלאכי ה' עולים ויורדים עם התפילה. זו אותה דרשה על הפסוק שהמאמר מביא מן התיקונים.

Zohar, Addenda, Volume III 13:164-178 ספר הזוהר, תוספות, כרך ג י"ג:קס"ד-קע"ח

40 תיקוני זוהר מיישמים את דימוי הסולם "מוצב ארצה" וראשו "מגיע השמימה", כשמלאכי ה' עולים ויורדים בו, על הבלי הדיבור העולים ויורדים בלב, וקושרים זאת לתפילה. המאמר מביא את התיקונים כמקור לדימוי התפילה כסולם.

Tikkunei Zohar 117b:5 תיקוני זוהר קי"ז ב:ה'

והכלים סלקין ונחתין בלכא, והנה מלאכי אלקיים סלקין ונחתין תמן ואינן י"ו, ה' תתא מוצב ארצה, וראשו מגיע השמימה דא ה' עלאה דאתקרי השמימה, ואם לא סלקין במחשבה דאיהי י"ד ה"א וא"ו ה"א, לא מסתקלין בצלותין, אלא הכלים דלאו אינן מסטרא דתוודא, והכלים אתרנין אינן בפירודא, וסלקין במחשבה בישא, ובגין דאית תמן פירודא אתמר במחשבה דלהון מחשבה בישא מצטרפא למעשה, (והכלים דלית בהון פרודא מחשבה דלהון מצטרפא למעשה).

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

41 מלאכי אלהים

הקטע שאליו מפנה הערת קה"ת: "התפילה היא סולם, שעליו עולים ויורדים מלאכי ה'", ועולים ויורדים בהתאם לזכויותיו של האדם. זהו המקור לדברי המאמר על התפילה.

Tikkunei Zohar 83a:1 תיקוני זוהר פ"ג א:א'

וכעאן לאתוורא עלמא לתהו ובהו, ובזמנא דמסתקלין בשכינתא דאיהי תחום נמא חזין לאתריהו, תא חזי יי איהי אמינה ודבור וקריאה, וי קול, ה"ה הכל נחית בדבור, הכל סליק בקול, קול סליק, דבור נחית, וכד איהו סליק ונחית מלאכי אלקיים סלקין ונחתין בקה, דאינן משריין ונחלין דיליה, ודא איהו רזא מי עלה שמים וירד (משלי ל ד), וקאח איהו מאן דסליק צלותין בקה, דהא צלותא איהי סלם, דכה מלאכי אלקיים סלקין ונחתין לה.

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

42 סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה ומלאכי אלהים עולים ויורדים בו

חלומו של יעקב על סולם המוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, ומלאכי ה' עולים ויורדים בו. התיקונים דורשים את הסולם כתפילה.

Genesis 28:12 בראשית כ"ח:י"ב

ויהלם והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלקים עלים ויורדים בו:

And he dreamed, and behold a ladder set up on the earth, and the top of it reached to heaven; and behold the angels of G-d ascending and descending on it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

51 ולא נאמר עוד אלקינו למעשה ידינו

התחייבותם של ישראל בקריאה לתשובה שבהושע: "לא נאמר עוד 'אלהינו למעשה ידינו'. המאמר מיישם זאת על אדם שהפרנסה שלו נעשית ל"אלוהים" שלו.

Hosea 14:4 הושע י"ד:ד'

אֲשׁוּר לֹא יוֹשִׁיעֵנו עַל־סוֹס לֹא נִרְכָּב וְלֹא־נֹאמַר עוֹד אֱלֹקֵינוּ לְמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ אֲשֶׁר־בָּךְ יְרַחֵם יְתוֹם:

Asshur shall not save us; We will not ride upon horses; Neither will we call any more the work of our hands our 'gods; For in Thee the fatherless findeth mercy

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

הושע יד, ד.

52 עלה במחשבה

ישראל היו בין הדברים שעלו במחשבה לפני הבריה. משום כך לכם הפנימי יכול להעלות את המצוות.

Bereshit Rabbah 1:4 בראשית רבה א:ד'

53 כי ההשתחואה לעבודת כוכבים

הקטע שם מבאר את אותו עניין בהרחבה: עבודה גשמית לכוכבים פירושה השתחוויה לשמש ולירח מתוך מחשבה שהפרנסה מגיעה דרכם, כאילו הם נותנים אותה מכוח עצמם, אף שאינם אלא שליחים. המקבילה הרוחנית לכך היא הכפפת השכל והכנעתו, מתוך דאגה לפרנסה, למה שנמשך מן השמש והירח.

הערת קה"ת

ראה לעיל סד, ד. אוה"ת יתרו ע' תתקצו ואילך.

54 וממגד תבואות שמש

מברכת משה ליוסף: "וממגד תבואות שמש". הפסוק מלמד שהתבואה גדלה באמצעות השמש.

Deuteronomy 33:14 דברים ל"ג:י"ד

וּמִמֶּגֶד תְּבוּאוֹת שֶׁמֶשׁ וּמִמֶּגֶד גֶּרֶשׁ יְרֵחִים:

And for the precious things of the fruits of the sun, And for the precious things of the yield of the moons

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים לג, יד.

55 אין לך עשב מלמטה

דברי רבי שמעון שלכל עשב ועשב יש מזל ברקיע שמכה בו ואומר לו לגדול. המאמר מביא זאת כדי להראות שכל דבר גשמי מקבל את השפעתו של באמצעות הכוכבים.

Bereshit Rabbah 10:6 בראשית רבה י"ז:

בר סירא אמר: אלוה העלה סמים מן הארץ, בהם הרופא מרפא את המכה, ובהם הרוקח מרקח את המרקה. אמר רבי סימון: אין לך כל עשב ועשב, שאין לו מזל ברקיע, שמכה אותו ואומר לו גדל, הדא הוא דכתיב (שם לח): הידעת חקות שמים אם תשים משטרו בארץ וגוי. לשון שוטר (שם י). התקשר מעדנות כימה, או מושכות כסיל תפתח. רבי חנינא בר פפא ורי סימון אמר: כימה מעדנת את הפירות, וכסיל

שבאמצעות מכתירים את הקדוש ברוך הוא על כל "איברי השכינה".

Zohar II, 118a זח"ב קיח, א

הערת קה"ת

ראה תי"ז תל"ז. זח"ב קיח, א.

47 אברים דמלכא

בתיקונים נאמר על רמ"ח מצוות עשה שהן ציווי הוי"ו "בכל אבר ואבר של המלך". המאמר מכנה את המצוות כפי שהן בשורשן "איברי המלך".

Tikkunei Zohar 75a:4 תיקוני זוהר ע"ה א:ד'

כָּל תִּקּוּנֵי דְנִבְיָאָא מְלַכְר (נ"א מלגאו) בְּגוּפָא, בְּאַבְרִים דְּגוּפָא, מְאִירֵי דְחִכְמָא אֵינוֹן מְלַגְאוּ בְּמוֹחָא, וּבְגִין דָּא חֲכָם עָדִיף מִנְבִּיא, וּמְמוֹחָא תִּלְיִין לִיב נְתִיבוֹת, וְדָא לִיב דְּאֶתְמַר לָב מְכִין, וְיִבְדֵּל אֱלֹקִיִּים בֵּין הָאוּר וּבֵין הַחֲשֶׁךְ (בראשית א ד), הָכָא רָזָא דְנִתִּיב רְבִיעָאָה, מְאִי הִבְדֵּלָה הָכָא בְּנִבְוָאָה, אֵלָּא כִּמָּה נְבִיאִי שְׁקָרָא אֵינוֹן מְסֻטְרָא דְחֲשֶׁךְ, דְּאֵזְלִין בְּאִוִּירָא לְאַטְעָאָה בְּנִי נָשָׂא, בְּהֵוָּא זְמָנָא דִּיהָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּשִׁכְנִיתִיהּ, וְיִבְדֵּל אֱלֹקִיִּים בֵּין הָאוּר וּבֵין הַחֲשֶׁךְ.

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

48 אני כברוש רענן

דברי ה' בהושע: "אני כברוש רענן, ממני פריך נמצא". העץ הצעיר והגמיש ממחיש כיצד המצוות מתכופפות כלפי מטה וחוזרות ונוקפות.

Hosea 14:9 הושע י"ד:ט'

אֶפְרַיִם מֵה־לִּי עוֹד לְעֶצְבִּים אֲנִי עֲנִיתִי וְאֲשׁוּרְנוּ אֲנִי כְּבֹרֶשׁ רַעֲנָן מִמֶּנִּי פְרִיךְ נִמְצָא:

Ephraim [shall say]: 'What have I to do any more with idols?' As for Me, I respond and look on him; I am like a leafy cy-press-tree; From Me is thy fruit found

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

הושע יד, ט.

49 מי רביעית נוטלין לידיים

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ריש ידים (נותנין).

50 מי רביעית נוטלין לידיים

ההלכה הפותחת את מסכת ידיים קובעת שיש לתת רביעית מים לנטילת ידיים. היא מדגימה את השיעורים הגשמיים הקבועים שבהם מתלבשות המצוות.

Mishnah Yadayim 1:1 משנה ידיים א:א'

מִי רְבִיעִית נוֹתֵנִין לַיָּדִים, לְאַחַד, אֶף לְשְׁנַיִם. מִחֲצִית לֵג, לְשִׁלְשָׁה אוּ לְאַרְבָּעָה. מֵלֵג, לְחֲמִשָּׁה וְלַעֲשָׂרָה וְלִמְאָה. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, וּבִלְבָּד שְׁלֹא יִפְחוּת לְאַחֲרוֹן שֶׁבָּהֶם מִרְבִּיעִית. מוֹסִיפִין עַל הַשְּׁנַיִם וְאֵין מוֹסִיפִין עַל הָרְאשׁוֹנִים:

a quarter [of a log] of water must be poured [A minimum of] over the hands for one [person] and even for two. A minimum of half a log must be poured over the hands for three or four persons. A minimum of one log [is sufficient] for five, ten, or one hundred persons. Rabbi Yose says: as long as there is not less than a quarter of a log left for the last person among them. More [water] may be added to the second ... water, but more may not

אָקָרְבָּנוֹת. דָּאִי לֹא תִימָא הָכִי, תַּפְּלֵת מוֹסָף לְרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא מֵאֵן תִּקְנָה. אֵלָא תַּפְּלוֹת אָבוֹת תִּקְנֹנִם, וְאַסְמִכִּינְהוּ רַבְּנָן אָקָרְבָּנוֹת.

We might suppose that this is a refutation of R. Jose b. R. Hannina! But he could reply : I certainly maintain that the Patriarchs instituted the Tefillot, but the Rabbis subsequently found a basis for them in the sacrifices. For if thou sayest not so, who instituted the additional Tefillah, according to R. Jose b. R. Hannina? But the Patriarchs instituted the Tefillot, and the Rabbis subsequently found a basis for them in the sacrifices.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות כו, ב.

61 ברשפי אש

"רשפיה רשפי אש". המאמר מיישם את הביטוי על אהבה יוקדת הנדלקת בלב בשעת התפילה.

Song of Songs 8:6 שיר השירים ח':ו

שִׁימֵנִי כַחֲתָם עַל־לִבֶּךָ כַּחֲתָם עַל־רוּעָה כִּי־עֲזָה כְּמוֹת אֶהְיֶה קֶשֶׁה כְּשֶׁאֵוִל קִנְיָה רֶשְׁפִּיָּה רֶשְׁפִּי אֵשׁ שְׁלֹהֶבֶתֶיהָ:

Set me as a seal upon thy heart, As a seal upon thine arm; For love is strong as death, Jealousy is cruel as the grave; The flashes thereof are flashes of fire, A very flame of the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

62 יסוד האש הוא בלב

בפרק 3 בתניא נאמר אותו רעיון כמעט באותן מילים: הצימאון של אהבת ה' נובע מיסוד האש שבנפש האלקית, שכן, כפי שכתבו הפילוסופים הטבעיים וכפי שנאמר בעץ חיים, יסוד האש נמצא בלב. הפרק מתאר גם כיצד ההתבוננות בגדולת ה' מציתה בלב "אהבה עזה כרשפי אש" — אהבת התפילה המתוארת כאן.

Tanya, Likkutei Amarim 3:11 תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים ג':יא וְהַצְמָאוֹן, הוּא מִיְסוֹד הָאֵשׁ שֶׁבְּנֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית, וְכֵמוֹ שֶׁכָּתְבוּ הַטֵּבָעִיִּים, וְכֵן הוּא בְּעֵץ חַיִּים, שֶׁיְסוֹד הָאֵשׁ הוּא בְּלֵב, וּמִקּוֹר הַמַּיִם וְהַלִּיחוֹת מִהֶמוֹחַ, וְכֵמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּעֵץ חַיִּים שֶׁעַר נִי, שֶׁהִיא בְּחִינַת חֻכְמָה שֶׁנִּקְרָא מֵיִם שֶׁבְּנֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית.

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

כמ"ש הטבעיים וכ"ה בע"ח. (תניא פ"ג).

63 מן הפסוק בפרשת ציצית: "וזכרתם את כל מצוות הוי"י". המאמר מפנה לביאור הפסוק בפרשת שלח.

Numbers 15:39 במדבר ט"ו:ל"ט

וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת־כָּל־מִצְוֹת ה' וְעִשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא־תִתְּרוּ אַחֲרָי לַבְּבֶכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר־אֲתֶם זִגִּים אַחֲרֵיהֶם:

And it shall be unto you for a fringe, that ye may look upon it, and remember all the commandments of the L-RD, and do them; and that ye go not about after your own heart and your own eyes, after which ye use to go astray

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

64 "וישמרו בני ישראל את השבת, לעשות את השבת". את המילה "לעשות"

מושך בין קשר לקשר. הדא הוא דכתיב (שם): התוציא מזרות בעתו ועיש על בניה תנחם. רבי תנחום בר חיאי ...

Bar Sira said: G-d produced drugs from the earth with which the physician heals the wound, and with which the pharmacist mixes his compounds.38:4. Rabbi Simon said: There is not a single blade of grass that does not have a constellation in the firmament that strikes it and says to it: 'Grow.' That is what is written: "Do you know the rules of the heavens? Will you establish its dominion [mishtar] on earth?" (Job 38:33). It is an expression of being in charge [shoter]. "Will ... you tie the chains of

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

Zohar I, 251a זח"א רנא, א

הערת קה"ת

ראה ב"ר י, ו. זח"א רנא, א.

56 אין לך עשב מלמטה שאין לו כוכב מלמעלה

הקטע בווהר שמוכח גם בהערת קה"ת, ובו מצוטרים דברי חז"ל שלכל עשב ועשב למטה יש ממונה למעלה.

Zohar, Addenda, Volume I 1:1 ספר הוהר, תוספות, כרך א א':א

57 וכשדאם מטריד מחשבתו ולבו . . מוריד שכלו שבראשו

על פי ההערה, מובא שם הקטע הזה, העוסק באדם שממלא את מחשבתו בענייני העולם ובכך מנמיך את שכלו.

הערת קה"ת

מובא באוה"ת דרושים לש"ש ע' א'תפא.

58 ואת נפש אויבך יקלענה

ברכת אביגיל לדוד, שה' יקלע את נפש אויביו כאילו מתוך כף הקלע. המאמר משתמש בדימוי כדי לתאר נשמה שנוקת הרחק ממקורה בגלל העיסוק בענייני העולם.

I Samuel 25:29 שמואל א כ"ה:כ"ט

וַיָּקָם אָדָם לְרֹדֶף וּלְבַקֵּשׁ אֶת־נַפְשִׁי וְהָיְתָה נַפְשִׁי אֲדִנִּי צְרוּרָה בְּצִוּוֹר הַחַיִּים אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ וְאֵת נַפְשִׁי אֲבִיךָ יִקְלַעְנָה בְּתוֹךְ כַּף הַקֶּלַע:

And though man be risen up to pursue thee, and to seek thy soul, yet the soul of my lord shall be bound in the bundle of life with the L-RD thy G-d; and the souls of thine enemies, them shall he sling out, as from the hollow of a sling

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ש"א כה, כט.

59 למשל קליעת האבן

ההערה מפנה לשם להרחבה נוספת על משל האבן הנורקת מקלע.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת ויקרא כרך ב ע' תפב ואילך.

60 תפלות במקום קרבנות תקנום

הדיון בתלמוד בשאלה אם התפילות תוקנו בידי האבות או כנגד קרבנות התמיד, והמסקנה שחכמים קשרו אותן לקרבנות. המאמר משווה בין אש התפילה לאש המזבח.

Berakhot 26b:14 ברכות כ"ו ב:י"ד

נִימָא תִּיהִי תִּיּוֹבְתִיָּה דְרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא? אֲמַר לֵהּ רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא: עוֹלָם אֵימָא לֵהּ, תַּפְּלוֹת, אָבוֹת תִּקְנֹנִם, וְאַסְמִכִּינְהוּ רַבְּנָן

דורשים כהוראה ליצור את השבת בתוך נפשו של האדם.

Exodus 31:16 שמות ל"א:ט"ז

וְשָׁמְרוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשַּׁבָּת לְעִשׂוֹת אֶת־הַשַּׁבָּת לְדֹרֹתָם בְּרִית עוֹלָם:

Wherefore the children of Israel shall keep the sabbath, to observe the sabbath throughout their generations, for a perpetual covenant.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

דברי רבי ישמעאל על כך שיהודים בחוץ לארץ עובדים עבודה זרה "בטהרה", כלומר, שלא מדעת. המאמר מוצא בכך את העבודה הזרה הפנימית של הכפפת השכל לענייני העולם.

Avodah Zarah 8a:17 עבודה זרה ח' א:י"ז

תנאי, רבי ישמעאל אומר: יִשְׂרָאֵל שֶׁבַחֲוָצָה לְאַרְצָ עֻבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה בְּטָהֳרָה הֵן, כִּיצַד? גוֹי שֶׁעָשָׂה מִשְׁתָּה לְבָנוּ וְזִמְנוּ כָּל הַיְּהוּדִים שֶׁבָּעִירוֹ, אֵף עַל פִּי שְׂאוֹכְלִין מִשְׁלֵהֶן וְשׁוֹתִין מִשְׁלֵהֶן, וְשָׁמַשׁ שֶׁלֵּהֶן עוֹמֵד לְפָנֵיהֶם, מַעֲלָה עֲלֵיהֶם הַכְּתוּב כְּאִילוּ אֶכְלוּ מִזִּבְחֵי מֵתִים, שְׁנָאָמַר: "וְקָרָא לָהּ וְאָכְלָתָ מִזִּבְחֹהּ".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

פסוקה 3

66 ונתנו בני אהרן הכהן אש

הציורי לבני אהרן להעלות אש על המזבח עבור העולה. המאמר מפרש זאת כאש האהבה שיש להצית בנפש.

Leviticus 1:7 ויקרא א':ז

וְנָתַנוּ בְנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן אֵשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְעָרְכוּ עֲצִים עַל־הָאֵשׁ:

And the sons of Aaron the priest shall put fire upon the altar, and lay wood in order upon the fire.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ויקרא א, ז.

67 מצוה להביא מן ההדיוט

הגמרא מביאה את ההוראה על הפסוק הזה: אף שאש יורדת מן השמים, מצווה להביא גם אש של הדיוט. המאמר מפרש זאת כאהבה שעל האדם להצית בעצמו, לצד האהבה הניתנת מלמעלה.

Eruvin 63a:15 עירובין ס"ג א:ט"ו

וְשֶׁלֹא בְּפָנָיו לֹא? וְהָאֵשׁ תִּנְיָא: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר: לֹא מֵתוּ בְנֵי אֶהֱרֹן עַד שֶׁהוּרָה הַלֵּכָה בְּפָנֵי מֹשֶׁה רַבֵּן. מֵאֵי דְרוּשׁ: "וְנָתַנוּ בְנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן אֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ", אָמְרוּ: אֵף עַל פִּי שֶׁהָאֵשׁ יוֹרֶדֶת מִן הַשָּׁמַיִם, מִצְוָה לְהִבְיֵא מִן הַהַדְיוּט.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

עירובין סג, א. וש"נ.

68 אהרן הוא שושבינא דמטרוניתא

הזוהר אומר שמשה הוא שושבינו של המלך (תפארת), ואהרן הוא שושבינה של המלכה (מלכות). המאמר מביא זאת ביחס ל"אהרן" שלמעלה, שמכניס אש בתוך כנסת ישראל.

Zohar III, 20a זח"ג כ, א

הערת קה"ת

זח"ג כ, א. קעז, רע"ב. קפ, ב. וס"פ שופטים.

69 אהרן הוא שושבינא דמטרוניתא

הזוהר מסביר שמשה פנה אל אהרן בעניין הקטורת, מפני שהוא שושבינה של המלכה, המביאה שלום וקושרת את קשר האמונה.

Zohar, Korach 5:22-7:29 ספר זוהר, קרח ח"כ:כ"ב-ז:כ"ט

So here, when Moses saw wrath impending he at once told Aaron, who was the "friend" of the Matrona, to take the incense, which increases peace in the world and binds the knot of faith, which is the joy of higher and lower and effects the removal of wrath.

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

70 אהרן הוא שושבינא דמטרוניתא

הזוהר מסביר שהפרה האדומה ניתנה לאלעזר ולא לאהרן, מפני שאהרן הוא שושבינה של המלכה.

Zohar, Chukat 3:16-4:25 ספר זוהר, חקת ג':ט"ז-ד':כ"ה

The first 10 lines of the Hebrew text do not appear in our translation. A RED HEIFER, ETC. The heifer receives from Ox, who is on the left, and is therefore used to purify. "Red" symbolizes the sentence of judgement. "Without spot" symbolizes lenient judgement. "Wherein is no blemish" indicates the Shekinah. AND YE SHALL GIVE HER UNTO ELEAZAR THE PRIEST. Why to him and not to Aaron? Because Aaron was the friend of the Matrona, and also because Aaron came not from the side of Pure, but from the ... side

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

71 והוא מזי הרועים

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה תיקונים שבז"ח קד, א.

72 אהבה הטבעית אהבה רבה שבנפש האלהית

בתניא מדובר על האהבה הטבעית שבנפש האלקית של כל ישראל, שרצונה בטבעה להידבק בשורשה ובמקורה באור אין סוף. המאמר מצטט פרק זה בהקשר ל"אש שלמעלה".

Tanya, Likkutei Amarim 19:14 תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים י"ט:י"ד

וְזוֹ - נִקְרָא "דְּחִילוֹ הַנִּכְלָל בְּרַחֲמֵינוּ", שֶׁהִיא אֶהְבָּה הַטִּבְעִית שֶׁבְּנֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית שֶׁבְּכֻלּוֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁחֲפָצָה וּרְצוֹנָה בְּטִבְעָה לִידָבֵק בְּשֶׁרֶשָׁהּ וּמִקּוּרָה אֲוִר־אִי־סוֹף בְּרוּח־הוּא, שֶׁמִּפְנֵי אֶהְבָּה זוֹ וּרְצוֹן זֶה, הִיא יִרְאֶה וּמִפְחָדָת בְּטִבְעָה מְגֻלָּע בְּקֶצֶה טוֹמְאָת עֲבוֹדַת־זָרָה חֲסִידִים, שֶׁהִיא נִגְדֵּי אֱמוּנָת ח' אֶחָד, אֲפִילוּ בְּלִבּוֹשֵׁי הַחֲצִיצוֹנִים שֶׁהֵם דְּבוּר אוֹ מַעֲשֶׂה, בְּלִי אֱמוּנָה בְּלִבְּהֶם:

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

73 בחכמה שבנפשו

בתניא מוסבר על האהבה המסותרת שכלבו של כל יהודי, שירש מן האבות, ועל שורשה בחכמה של הנפש האלקית. המאמר מצטט פרק זה יחד עם פרק י"ט.

Tanya, Likkutei Amarim 18:7 תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים י"ח:ז

וְנִמְצָא, כִּי אִי־סוֹף בְּרוּח־הוּא מְלוּבָשׁ בְּבְחִינַת חֲכָמָה שֶׁבְּנֶפֶשׁ הָאָדָם - יִהְיֶה מִי שִׁיְהִי מִיִּשְׂרָאֵל, וּבְחִינַת הַחֲכָמָה שֶׁבָּהּ, עִם אֲוִר־אִי־סוֹף בְּרוּח־

Deuteronomy 11:13. ושמרת ועשית אותם THOU SHALT THEREFORE KEEP AND DO THEM — A heavenly voice pronounces by these words a blessing upon him (the קול) ... worshipper): “You have

Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain) • Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain)

79 חדשים לבקרים

חסדי ה' "חדשים לבקרים". המאמר מפרש זאת כחידוש הבריאה מדי יום.

Lamentations 3:23 איכה ג: כ"ג

חדשים לבקרים רבה אמונתה:

They are new every morning; Great is Thy faithfulness.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איכה ג, כג.

80 וחיותם רצוא ושוב

בחזון יחזקאל נאמר על החיות שהן "רצוא ושוב". המאמר משתמש בביטוי לתיאור חיותם של כל הנבראים, שמסתלקת ומתחדשת ללא הרף.

Ezekiel 1:14 יחזקאל א: י"ד

והחיות רצוא ושוב כמראה הבהיק:

And the living creatures ran and returned as the appearance of a flash of lightning.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה יחזקאל א, יד.

81 יראה בעיניו ולבבו יבין

בשליחותו של ישעיהו נאמר לנביא להכביד את לב העם, פן "יראה בעיניו... ולבבו יבין ושב". אדמו"ר חזקן משתמש במילים אלה לתיאור הרגע שבו אדם רואה בעיניו ומבין בלבו שהבריאה מתחדשת, והדבר מעורר אותו לשוב אל ה'.

Isaiah 6:10 ישעיהו ו: י"ז

השמן לבי העם הזה ואזניו הכבד ועיניו השע פדירא ראה בעיניו ובאזניו ישמע ולבבו יבין ושב ורפא לו:

Make the heart of this people fat, and make their ears heavy, and shut their eyes; lest they, seeing with their eyes, and hearing with their ears, and understanding with their heart, 'return, and be healed

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

82 ראה זה חדש הוא

דברי קהלת "ראה זה חדש". המאמר הופך אותם להכרה שהבריאה אכן חדשה בכל רגע.

Ecclesiastes 1:10 קהלת א: י"ז

יש דבר שיאמר ראיה זה חדש הוא כבר היה לעלמים אשר היה מלפנינו:

Is there a thing whereof it is said: 'See, this is new'?—it hath been already, in the ages which were before us

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

83 צעק לבם

"צעק לבם אל ה'". הביטוי מתאר את זעקת הלב כשהוא מתלהב מתוך

הוא המלוכש בה, מתפשטת בכל בחינות הנפש כולה, להחיותה מבחינת ראשה עד בחינת רגלה, כדכתיב: "החכמה תחיה בעליה".

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

74 ועמ"ש בפי עקב

זהו המאמר הפותח בכירור שורש הקשר של ברית ותורה לברכה על הארץ בברכת המזון ("על ברייתך שחתמת... ועל תורתך"). המאמר מפנה אליו בהקשר של האהבה הטבעית שבנפש האלקית.

הערת קה"ת

לעיל טז, ג.

75 כל חד לפום שיעורא דילי

הערת קה"ת מפנה לZohar I, 103a למילים האלה.

Zohar I, 103a זח"א קג, א

הערת קה"ת

זח"א קג, א-ב.

76 כל חד לפום שיעורא דיליה

על הפסוק "נודע בשערים בעלה": ה' נודע לאדם והוא יכול להידבק בו, כל אחד לפי מה שהוא משער בלבו. המאמר מביא זאת בהקשר להתבוננות שכל אדם מתבונן לפי יכולתו.

Zohar, Vayera 9:153-164 ספר הזוהר, וירא ט"ז: קנ"ג-קס"ד

But of a truth the Holy One makes Himself known to every one according to the measure of his understanding and his capacity to attach himself to the spirit of Divine wisdom; and thus "Her husband is known", not "in the gates" (bishe'arim), but, as we may also translate, "by measure", 'though a full knowledge is beyond the reach of any being

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

77 בכל יום יהיו בעיניך כחדשים

שם מפרש אדמו"ר חזקן גם את "אשר אנכי מצוך היום" כך: בכל יום יהיו דברי התורה בעיניך כחדשים, שהרי התורה נצחית ובכל יום אנו אומרים "היום".

Deuteronomy 6:6 דברים ו: ו'

והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך:

And these words, which I command thee this day, shall be upon thy heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

פס"ז דברים ו, ו. רש"י דברים כו, טז. ע"ל נצבים (מו, רע"ב). ורש"י. כ].

78 בכל יום יהיו בעיניך כחדשים

רש"י על "היום" אלקיך מצוה: "בכל יום יהיו בעיניך חדשים, כאילו נצטוו עליהם היום. המאמר מיישם זאת על כוח ההתעוררות שבחידוש.

Rashi on Deuteronomy 26:16 רש"י על דברים כ"ו: ט"ז

היום הזה ה' אלקיך מצוה. בכל יום יהיו בעיניך חדשים כאילו בו כיום נצטוו עליהם (תנחומא): ושמרת ועשית אותם. בת קול מקרבתי — הבאת כבורים היום, תזכה לשנה הבאה (שם):

היום הזה ה' אלהיך מצוה THIS DAY THE L-RD THY GOD COMMANDETH THEE — This suggests: each day they (G-d's commandments) should be to you as something new (not antiquated and something of which you have become tired), as though you had received the commands that very day for the first time (Midrash Tanchuma, Ki Tavo 1; cf. Rashi on

התבוננות.

Lamentations 2:18 איכה ב':י"ח

צָעַק לָכֶם אֶל־אֲדֹנָי חוֹמַת בֵּית־צִיּוֹן הוֹרִידִי כְנָחַל דִּמְעָה יוֹמָם וְלַיְלָה אֶל־תִּתְּנִי פוּגַת לֶךְ אֶל־יָתֶדֶם בֵּית־עֵינֶיךָ:

Their heart cried unto the L-rd: 'O wall of the daughter of Zion, Let tears run down like a river Day and night; Give thyself no respite; Let not the apple of thine eye cease

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איכה ב, יח.

84 שמחיי ומהוה

ההערה מציינת את הקטע הזה להשוואה, בהקשר של נתינת חיות לנבראים והבאתם לידי מציאות.

הערת קה"ת

להעיר מפרס ש"ו, פ"ח, ר"ח ש' הקדושה ספ"ז. של"ה ש' האותיות מא' ג-ד (מח, ב). ושם אות ס (ע, א).

85 שמחיה ומהוה מאין ליש ומחדש בטובו בכל יום תמיד מע"ב

פרס רימונים, שהערת קה"ת משווה אליו, מסביר שהחיות וההתהוות הן עניין אחד, שכן ה' מהווה את הכול בכל רגע; ולכן "בטובו מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית".

Pardes Rimmonim 6:8 פרס רימונים ו':ח

86 "מלכותך מלכות כל עולמים". פסוק זה מראה שכל העולמות נמשכים ממלכותו של ה'; מבחינת החיצוניות שלו.

Psalms 145:13 תהילים קמ"ה:י"ג

מִלְכוּתְךָ מִלְכוּת כָּל־עֲלָמִים וּמִמְשַׁלְתְּךָ בְּכָל־דּוֹר וָדוֹר:

Thy kingdom is a kingdom for all ages, And Thy dominion endureth throughout all generations

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

87 מהעולם ועד העולם

בתחילת פרשת תרומה מדבר הוזהר על סוד שני עולמות המחוברים כאחד, "עולם ועולם". המאמר מביא זאת על הביטוי "מן העולם ועד העולם".

Zohar, Terumah 1:1-2:12 ספר הוזהר, תרומה א':א-ב':י"ב

AND THE L-RD SPAKE UNTO MOSES SAYING, SPEAK UNTO THE CHILDREN OF ISRAEL THAT THEY TAKE ME A HEAVE OFFERING. R. Hiya, on coming to this portion, quoted the verse, "For Jacob hath chosen Kah unto himself, Israel is his costly possession" (Ps. 135, 4). Said he: 'How beloved must Israel be to the Holy One, blessed be He, seeing that He has chosen them and desired to unite Himself with them and be bound up with them, making them a nation unique through- ... out all the world, as it is

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

88 בגין דתריין נהורין

הוזהר שואל מדוע היום נקרא "יום הכיפורים" בלשון רבים, ומשיב שזה מפני ששני אורות מאירים כאחד, והמנורה העליונה מאירה את התחתונה.

המאמר מביא זאת לצד הביטוי "מן העולם ועד העולם", המציין את חיבור העליון והתחתון.

Zohar, Emor 38:202-40:226 ספר הוזהר, אמור ל"ח:ר"ב-מ':רכ"ו

89 גבי מעולם

הוזהר שואל מה בא ללמד הביטוי "מן העולם" בפסוק "אבותיכם ישבו מעבר לנהר מעולם", ומסביר שהנהר עצמו נקרא "עולם". המאמר מביא זאת על המילה "מעולם".

Zohar, Emor 38:188-192 ספר הוזהר, אמור ל"ח:קפ"ח-קצ"ב

90 אשר יאמר עליו כי הוא זה

הביטוי בתורה המתאר תובע המצביע על חפץ ואומר: "זה הוא". המאמר משתמש בו ביחס לה', כשהוא מתגלה בפשטות כה רבה שאפשר לומר "זה הוא" ולפנות אליו במילה "אתה".

Exodus 22:8 שמות כ"ב:ח'

עַל־כָּל־דְּבַר־פֶּשַׁע עַל־שׂוֹר עַל־חֲמוֹר עַל־שֶׁשֶׁה עַל־שִׁלְמָה עַל־כָּל־אֲבֹדָה אֲשֶׁר יֵאמֹר כִּי־הוּא זֶה עַד הָאֱלֹקִים יָבֹא דְבַר־שְׁנֵיהֶם אֲשֶׁר יִרְשִׁיעַן אֱלֹקִים יִשְׁלַם שְׁנֵיהֶם לְרַעְהוּ:

For every matter of trespass, whether it be for ox, for ass, for sheep, for raiment, or for any manner of lost thing, whereof one saith: 'This is it,' the cause of both parties shall come before G-d; he whom G-d shall condemn shall pay double unto his neighbour

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

91 ומחדש בכי"ת מעשה בראשית

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ברכת יוצר.

92 ומחדש בכי"ת . . מאין ליש

בשוליים של אחד מכתבי היד הכוללים את המאמר הזה, הגהה בכתב ידו של החסיד רבי א' י' ריבלין מפנה לכאן. הקטע מסביר את הברכה "ברוך אתה... מלך העולם" ואת אמירתה בכל בוקר: ה', בטובו, מחדש בכל יום את מעשה בראשית ומביאו לידי מציאות מאין מוחלט, כפי שבכל יום אור בוקע מתוך חשכת הלילה.

הערת קה"ת

באחד מהכתבי־יד בהם נמצא מאמר זה, רשום כאן על צד הגליון הגהה בכת"י הרה"ח וכו' מוהר"א ריבלין: "ע' לק"ת ד"ה כי ביום הזה יכפר (א) אות ב' י"ו א' וד"ה זה מעשה המנורה מקשה ל"ג א'".

93 ברוך ה' אלקי ישראל

הדוקסולוגיה החותמת את הספר הראשון של תהילים. המאמר קורא את הביטוי "מן העולם ועד העולם" כהמשכת ברכת ה' מן העולם הנסתר אל העולם הגלוי.

Psalms 41:14 תהילים מ"א:י"ד

בְּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִהָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן:

Blessed be the L-RD, the G-d of Israel, from everlasting and to everlasting. Amen, and Amen

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים מא, יד.

פסקה 4

94 זה שמי לעולם

ה' אומר למשה: "זה שמי לעולם, וזה זכרי לדור ודור". הוזהר מבסס את מניין המצוות על הביטויים "שמי" ו"זכרי" שבפסוק זה.

Exodus 3:15 שמות ג' ט"ו

וַיֹּאמֶר עוֹד אֱלֹקִים אֶל־מֹשֶׁה כֹּה־תֹאמַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹקֵי אֲבֹתֵיכֶם אֱלֹקֵי אַבְרָהָם אֱלֹקֵי יִצְחָק וְאֱלֹקֵי יַעֲקֹב שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם זֶה־שְּׁמִי לְעֹלָם וְזֶה יְקָרִי לְדֹר דֹּר:

And G-d said moreover unto Moses: "Thus shalt thou say unto the children of Israel: The L-RD, the G-d of your fathers, the G-d of Abraham, the G-d of Isaac, and the G-d of Jacob, hath sent me unto you; this is My name for ever, and this is My memorial unto all generations.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות ג, טו.

95 שמי עם י"ה שס"ה

הוזהר מלמד שכל מצוות עשה ולא תעשה תלויות בשם הוי": "שמי", עם האותיות יו"ד והי"א, עולה בגימטריה 365 — כנגד מצוות לא תעשה; ו"זכרי", עם האותיות וי"ו והי"א, עולה בגימטריה 248 — כנגד מצוות עשה.

Zohar I, 24a זח"א כד, א

Zohar III, 278b זח"ג רע"ב, ב

הערת קה"ת

ת"ז בהקדמה. זח"א כד, א. שם בהשמטות תג, א. זח"ג רע"ב, ב. ת"ז (ד, ב). ועוד י"פ (י"ד פעמים) כתב שם. [כ].

96 שמי עם י"ה שס"ה

בהקדמת תיקוני הוזהר מובא אותו מניין על הפסוק "זה שמי לעולם", כפי שמצוין בהערת קה"ת.

Tikkunei Zohar 4b:9 תקוני הוזהר ד' ב:ט'

וְאֵית אֲוִרִיתָא דְּבִרְיָאָה, וְאֲוִרִיתָא דְּאֶצְלִילוֹת, אֲוִרִיתָא דְּבִרְיָאָה, יְהוּ"ה קִנְיָ רֵאשִׁית דְּרִכּוֹ (משלי ח כב), וְאֲוִרִיתָא דְּאֶצְלִילוֹת תּוֹרַת יְהוּ"ה תְּמִימָה (תהלים ט ח), וְכֵּה תְּמִימִים תְּהִיָּה עִם יְהוּ"ה אֱלֹקֵינוּ (דברים יח יג), וּמִסְטָרָא דִּילָה אֲתָמֵר עַל יִשְׂרָאֵל, (שם יד יג) בְּנִים אַתֶּם לַיהוּ"ה, וּמִנָּה לָן דְּאֲוִרִיתָא דְּאֶצְלִילוֹת אִיהִי תּוֹרַת יְהוּ"ה דְּתִלְיָא בְּשִׁמְיָה, אֵלָּא הָכִי אֲוִקְמוּהּ זֶה שְׁמִי לְעֹלָם (שמות ג טו), שְׁמִי עִם יְיָ שֶׁס"ה, זָכַר יְיָ עִם יְיָ רַמ"ח, תּוֹךְ הַחֹשֶׁכַּן אֲתוּוֹי תִּרְיִי"א, וְעִם אֲנָכִי וְלֹא יִהְיֶה

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

97 בבאיור ע"פ שימני כחותם

הקטע שם, בבאיור על "שימני כחותם", אומר ישראל עלו במחשבה הקדומה שלמעלה מחכמה. לאחר מכן הוא מתאר שתי דרכי עבודה, "רצוא" ו"שוב", הנקראות חותם בולט וחותם שוקע; המאמר מפנה לדברים אלה בהקשר של מצוות עשה ומצוות לא תעשה.

הערת קה"ת

לקמן שה"ש מו, א.

98 בד"ה ראה אנכי

המאמר שם מלמד שבכל יהודי יש פנימיות וחיצוניות, ושבמעמד הר סיני נמשך שם הוי"ו פנים בפנים" לכל נשמה. בהמשך הוא מסביר כיצד שם הוי"ו

מצוי בכל אדם, וזה הרקע לי"ה ולו"ה שבנפש.

הערת קה"ת

לעיל פי' ראה יח, א.

99 בד"ה ולא אבה

המאמר שם שואל מדוע גדול כל כך הדבר שה' לא שמע אל בלעם, ומה פירוש הדבר שהפך את הקללה לברכה. הוא מסביר שמטרגים, כמו בלעם, מחפשים את עוונותיהם של ישראל; בהמשך המאמר הנוכחי יש הפניה לסוף המאמר ההוא, המסביר את "ויהפוך ה' אלקיך לך את הקללה לברכה" כאהבה הנמשכת מלמעלה, לפני כל אתערותא דלתתא, שבכוחה נעשות ודונות כוכיות.

הערת קה"ת

לעיל פי' תצא לח, ג.

100 ולא אבה הוי' אלקיך לשמוע אל בלעם

"ולא אבה הוי' אלקיך לשמוע אל בלעם, ויהפוך הוי' אלקיך לך את הקללה לברכה". זהו הפסוק מן הדרוש שאליו המאמר מתייחס פעמיים.

Deuteronomy 23:6 דברים כ"ג:ו'

וְלֹא־אָבָה ה' אֱלֹקֶיךָ לִשְׁמֹעַ אֶל־בִּלְעָם וַיִּהְיֶה כִּי אֱלֹקֶיךָ לָךְ אֶת־הַקְּלָלָה לְבִרְכָּה כִּי אֶהְיֶה ה' אֱלֹקֶיךָ:

Nevertheless the L-RD thy G-d would not hearken unto Balaam; but the L-RD thy G-d turned the curse into a blessing unto thee, because the L-RD thy G-d loved thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

101 כמ"ש בפ' עקב

זהו המאמר על הקשר שבין ברית ותורה לבין הברכה על הארץ, שכבר הוזכר בפסקה הקודמת. שם מובחנות שתי אהבות: אהבה שנולדת מהתבוננות השכל ולכן היא מוגבלת — "אהבה זוטא" של "בכל נפשך" — ואהבה רבה כלתי מוגבלת של "בכל מאדך", הבאה מלמעלה כאשר האתערותא דלתתא ממשיכה אותה.

הערת קה"ת

לעיל טז, ג ואילך.

102 לא יגורך רע

"לא יגורך רע". פסוק זה מראה שהחטא אינו יכול להתקיים לצד האור שמלמעלה.

Psalms 5:5 תהילים ה':ה'

כִּי לֹא אֶל־יִחְפָּצֵךְ־רָשָׁע אֶתָּה לֹא יִגְרֶךְ רָע:

For Thou art not a G-d that hath pleasure in wickedness; Evil shall not sojourn with Thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים ה, ה.

103 עונותיכם מבדילים

"עונותיכם הפרידו ביניכם ובין אלקיכם". המאמר מביא פסוק זה תחילה ביחס להפרדה שנגרמת על ידי החטא.

Isaiah 59:2 ישעיהו נ"ט:ב'

כִּי אִם־עוֹנֹתֵיכֶם הִיּוּ מִבְּדִלִים בֵּינְכֶם לְבִין אֱלֹקִיכֶם וְחַטֹּאוֹתֵיכֶם הִסְתִּירוּ פָנִים מִכֶּם מִשְׁמוֹעַ:

But your iniquities have separated Between you and your G-d, And your sins have hid His face from you, That He will not hear

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
ישע"י נט, ב.

104 וע"כ אם עבר על מ"ע . . בביטול מ"ע

לפי ההערה, הקטע הזה, מן "ולכן אם עבר על מצוות עשה" ועד "בביטול מצוות עשה", מצוטט שם.

הערת קה"ת
מובא בהמשך מים רבים תרל"ו פרק קעט.

105 לא תוסיף תת כח

נאמר לקין שהאדמה "לא תוסיף לתת לו את כוחה". המאמר משתמש במילים אלה ביחס לאהבה העליונה, שאיסור מונע ממנה להוסיף את כוחה.

Genesis 4:12 בראשית ד':י"ב

כִּי תַעֲבֹד אֶת־הָאֲדָמָה לֹא־תִתֶּנָּה לְךָ נֶעַ וְנָד תִּהְיֶה בְּאָרֶץ:

When thou tillest the ground, it shall not henceforth yield unto thee her strength; a fugitive and a wanderer shalt thou be in the earth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

106 תשובה תולה ויום הכפורים מכפר

כך מתבאר כאן הכלל התלמודי המצוטט בתחילת המאמר: בעבירה על איסור, התשובה תולה את הדין ויום הכיפורים מכפר.

Yoma 86a:2-3 יומא פ"ו א:ב"ג

תא שמע, רבי יהודה אומר: כל שהוא מ"לא תשא" ולמטה — תשובה מכפרת, מ"לא תשא" ולמעלה — תשובה תולה ויום הכפורים מכפר. "לא תשא" וכל דדמי לקה. תא שמע: לפי שנגאמר בחורב תשובה "ונקה", יכול אף "לא תשא" עמה — תלמוד לומר: "לא ינקה". יכול אף שאר חייבי לאוין כן — תלמוד לומר: "את שמו", שמו הוא דאינו מנקה, אבל מנקה שאר חייבי לאוין.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

107 כי ביום הזה יכפר עליכם

"כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם; מכל חטאותיכם לפני הוי' תטהרו". המאמר מפרש את "לפני הוי'" כפנימיות רצונו של ה', המתעוררת ביום הכיפורים.

Leviticus 16:30 ויקרא ט"ז:ל

כִּי־בַיּוֹם הַזֶּה יִכָּפֵר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכָּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ:
For on this day shall atonement be made for you, to cleanse you; from all your sins shall ye be clean before the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
ויקרא טז, ל.

108 סדי"ה חייב אינש

הקטע שם מסביר את "עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי": המן הוא הקליפת המעלימה את י"ה, מדרגת מצוות לא תעשה, ומרדכי הוא המשכת מצוות עשה, וי"ה. באמצעות ביטול הדעת ותשובה עליונה מתעלה האדם מעל י"ה ומעל וי"ה, כשם שכאן מתגלה פנימיות רצונו של ה'.

הערת קה"ת
תו"א צה, ד.

109 חייב אינש כו' עד דלא ידעי

דברי רבא שבפורים אדם חייב להשתכר עד שאינו יכול להבחין בין "ארור המן" ל"ברוך מרדכי". אלה מילות הפתיחה של המאמר בתורה אור שאליו

מתייחס המאמר.

Megillah 7b:7-8 מגילה ז' ב:ז-ח

אמר רבא: מי חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. רבה ורבי זירא עבדו סעודת פורים בחדי הדדי. איבסום. קם רבה שחטיה לרבי זירא. למחר, בעי רחמי ואחיה. לשנה, אמר לקה: נייתי מר ונעביד סעודת פורים בחדי הדדי. אמר לקה: לא בכל שעתא ושעתא מתרחיש ניסא.

Rava said: One is obligated to become inebriated [with wine] on Purim until he cannot tell the difference between cursed be Haman and blessed be Mordecai. Rabbah and R. Zera joined together in a Purim feast. They became inebriated, and Rabbah arose and cut R. Zera's throat. The next day he prayed on his behalf and revived him. Next year he said: Will the master come and we will have the Purim feast together. He replied: A miracle does not take place on every occasion.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Daf Shevui (CCO)

110 נושא עון ועובר על פשע

מיכה משבח את ה', הנושא עון ועובר על פשע. הפסוק מתאר את פנימיות רצונו, שבה אין מקום לחטא.

Micah 7:18 מיכה ז':י"ח

מִי־אֵל כְּמוֹךָ נָשָׂא עוֹן וְעָבַר עַל־פֶּשַׁע לְשֹׂאֲרֵית נִחֲלָתוֹ לֹא־יִחַזֵּק לְעַד אָפוּ כִּי־חַפֵּץ חֶסֶד הוּא:

Who is a G-d like unto Thee, that pardoneth the iniquity, And passeth by the transgression of the remnant of His heritage? He retaineth not His anger for ever, Because He delighteth in mercy.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
מיכה ז, יח.

111 כארו בלבנון

"צדיקים... יפרחו כתמר, כארו בלבנון ישגה". הארו שבלבנון הוא מדרגה נעלית יותר מן הברוש הצעיר של המצוות.

Psalms 92:13 תהילים צ"ב:י"ג

צָדִיק כְּתָמָר יִפְרַח כְּאֶרֶז בְּלִבְנוֹן יִשְׁגָּה:

The righteous shall flourish like the palm-tree; He shall grow like a cedar in Lebanon

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
תהלים צב, יג.

112 כארו בלבנון

בפרשת לך לך דורש הזוהר את הפסוק: "צדיק כתמר יפרח, כארו בלבנון ישגה". המאמר מתייחס אליו בנוף הטקסט.

Zohar, Lech Lecha 12:113-13:128 ספר זוהר, לך לך י"ב:קי"ג-י"ג:קכ"ח

113 בזהר ויקרא די"ו ע"א

אור התורה מצטט את דברי הזוהר על הפסוק: "לבנון" הוא עדן העליון, שעליו נאמר "עין לא ראתה".

הערת קה"ת
"בלבנון דא הוא עדן עילאה דעין לא ראתה". — אוה"ת חוקת עי תתג.

114 אתכפיא סט"א . . אסתלק

הזוהר אומר שכאשר הסטרא אחרא מוכנעת, כבודו של הקדוש ברוך הוא מתעלה יותר מכל שבה אחר. כאן ההכנעה נעשית באמצעות הווידוי של יום הכיפורים.

Zohar II, 128b זח"ב קכח, ב

הערת קה"ת

זח"ב קכח, ב.

115 וישוב ירחמנו

"ישוב ירחמנו; יכבש את עוונותינו". הדברים מתארים את שובה של אהבת ה' לאחר הווידוי.

Micah 7:19 מיכה ז:י"ט

ישוב ירחמנו יכבש עונותינו ותשליך במצלות ים כל חטאותם:

He will again have compassion upon us; He will subdue our iniquities; And Thou wilt cast all their sins into the depths of the sea

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

מיכה ז, יט.

116 כחשיכה כאורה

"חושך כאור" לפני ה'. הדברים מתארים את פנימיות רצונו, שבה החטא אינו מפריד.

Psalms 139:12 תהילים קל"ט:י"ב

גם חֹשֶׁךְ לֹא יִחְשֶׁיךָ מִמֶּךָ וְלַיְלָה כִּיּוֹם יֵאָרֵךְ כְּחֹשֶׁךְ כְּאוֹרָה:

Even the darkness is not too dark for Thee, But the night shineth as the day; The darkness is even as the light

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קלט, יב.

117 ביתר שאת

יעקב מכנה את ראובן "יתר שאת". הביטוי מתאר את עלייתו של יום הכיפורים למעלה משבת.

Genesis 49:3 בראשית מ"ט:ג

רְאוּבֵן בְּכֹרִי אֶתָּה כְּחֵי יִרְאִישִׁית אוֹנִי יֵתֵר שְׂאֵת וְיֵתֵר עֹז:

Reuben, thou art my first-born, My might, and the first-fruits of my strength; The excellency of dignity, and the excellency of power

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

118 את פניך הויט' אהקש בקשו פני

"לך אמר לבי: בקשו פני; את פניך, הוי', אבקש". המאמר מביא את דיונו של הרמ"ז בפסוק זה.

Psalms 27:8 תהילים כ"ז:ח

לְךָ אָמַר לִבִּי בִקְשׁוּ פָנַי אֶת־פְּנֶיךָ ה' אֲבַקֵּשׁ:

In Thy behalf my heart hath said: 'Seek ye My face'; Thy face, L-RD, will I seek

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

119 את פניך הויט' אהקש בקשו פני תמיד

הקטע בזוהר בפרשת אמור שעליו מעיר הרמ"ז: הוא דורש את "בקשו פני;

את פניך, הוי', אבקש" יחד עם "בקשו פניו תמיד".

Zohar, Emor 22:95-24:104 ספר זוהר, אמור כ"ב:צ"ה-כ"ד:ק"ד

Does this mean that each exists separately? No, for it says, "And there was evening and there was morning one day". This shows that there is no day without night and no night without day, and on account of their interlocking they are called one. Similarly the Holy One, blessed be He, and the Community of Israel are called one when together, but not when parted; and so now that the Community of Israel is in exile, she is, as it were, not called one, and will only be ... called

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

120 והגם שגם שבת נקי שבת שבתון . . במקור נש"י

אור התורה מצטט את הקטע הזה ומוסיף שדווקא ביום הכיפורים מאירה "שבת שבתון" במקור נשמות ישראל, וזו מדרגת עתיק יומין, פנימיות הכתר; ואילו בשבת מדרגה זו אינה מאירה שם בפועל, משום שאז מלכות עולה רק עד אבא.

הערת קה"ת

מובא באוה"ת פי בשלח ע' תרג ומוסיף ע"ז "נמצא דוקא ביוהכ"פ מאיר שבת שבתון והוא עת"י במקור נש"י, משא"כ בשבת אין מאיר בחי' זו ממש במקור נש"י כי עליית המלי' עד אבא". עכ"ל שם. וכ"ה שם עוד הפעם בע' תרכא.

121 מקרא קדש

השבת נקראת "שבת שבתון מקרא קודש". המילים "מקרא קודש" מראות שאור השבת נשאר בקדושה העליונה.

Leviticus 23:3 ויקרא כ"ג:ג

שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת שַׁבְתּוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ שַׁבָּת הוּא לְה' כָּלל מוֹשְׁבַתִּיכֶם:

Six days shall work be done; but on the seventh day is a sabbath of solemn rest, a holy convocation; ye shall do no manner of work; it is a sabbath unto the L-RD in all your dwellings

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

122 הזוהר מסביר שהארז הוא הקדוש ברוך הוא, ו"לכנון" הוא עדן העליון, שעליו נאמר: "עין לא ראתה אלקים זולתך".

Zohar, Vayikra 35:257-37:268 ספר זוהר, ויקרא ל"ה:רנ"ז-ל"ז:רס"ח

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו והערות.

The Hebrew text of Likkutei Torah: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY); Constantinople, 1740 (CC-BY-NC); Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); Midrash Tanchuma -- Torat Emet (Public Domain); Midrash Tanhuma-Yelammedenu, trans. Samuel A. Berman (CC-BY); Daat Bereshit Rabbah (Public Domain); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); Kehot Publication Society (CC-BY-NC); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain); Daf Shevui (CC0).

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור. [/https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). למה ללמוד, וברכות הרבי: [/likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/](https://likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/) (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309).

מיזם חינוכי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך [/likuteitorah.com/he/likutei-torah/yom-kippur/1/](https://likuteitorah.com/he/likutei-torah/yom-kippur/1/)

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק